

Stadsontwikkeling
Milieuadvies
I-Bureau Rotterdam

Aan : Stef Poolman
Datum : 24 maart 2020
Betreft : Parkstad, Tweebosbuurt - Ecologische onderzoeken blok R en P3

Bezoekadres: De Rotterdam
Wilhelminakade 179, Rotterdam
Postadres: Postbus 6575
3002 AN Rotterdam
Internet: rotterdam.nl/

Van: Dolf van der Gaag
Telefoon: 06-39111268
E-mail: do.vandergaag@rotterdam.nl

Inleiding

De gemeente is voornemens een nieuw bestemmingsplan op te stellen voor woonblokken R en P3 van de wijk Tweebosbuurt (figuur 1). In het kader van het bestemmingsplan dient aangetoond te worden dat het bestemmingsplan uitvoerbaar is. Om de uitvoerbaarheid aan te kunnen tonen zijn ecologische onderzoeken uitgevoerd.

Figuur 1: Woonblokken in de Tweebosbuurt.

Uitgevoerde ecologische onderzoeken

Ten behoeve van de herinrichting van de woonblokken rond de Tweebosstraat is ecologisch vooronderzoek uitgevoerd.

- Bijlage 1: Eco-Niche (oktober 2018). Ecologische Quicksan Parkstad R te Rotterdam
- Bijlage 2: Eco-Niche (oktober 2018). Ecologische Quicksan Parkstad P3 te Rotterdam

Uit de vooronderzoeken is gebleken dat de bebouwing geschikt is als verblijfplaats/nest voor vleermuizen (laatvlieger, gewone- en ruige dwergvleermuis), huismus en gierzwaluw. Verder zijn er nesten aanwezig in de populieren aan de Hilledijk die geschikt zijn als nestlocatie voor sperwer of boomvalk. Er is in 2019 nader onderzoek uitgevoerd naar deze soorten.

- Bijlage 3: Graaf, C. van der. 2019. Vervolgonderzoek huismussen, roofvogels, gierzwaluwen en vleermuizen Parkstad te Rotterdam. Eco-Niche. Leiden

Resultaten

Binnen de blokken R en P3 is één nestlocatie van de gierzwaluw aangetroffen en één paarverblijf van de gewone dwergvleermuis.

Gebleken is dat er geen sperwer of boomvalk aanwezig is. Huismussen zijn niet binnen blokken R en P3 aangetroffen, maar wel in andere blokken en direct buiten het plangebied.

Conclusie

Voor het slopen van de bebouwing in blok R en P3 is een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming benodigd. Deze ontheffing is reeds aangevraagd. Er wordt voldaan aan alle eisen van het bevoegd gezag om de ontheffing te kunnen verkrijgen. Verder wordt ruimschoots gecompenseerd in de nieuwbouw, waardoor de staat van instandhouding van de gierzwaluw en gewone dwergvleermuis niet in het geding komt. Verwacht wordt dat de ontheffing daarom verleend zal worden.

Bijlage 1: Ecologische vooronderzoek Blok R

Ecologische Quicksan
Parkstad
Deellocatie R
Hilledijk / Martinus Steijnstraat
te Rotterdam

Eco-Niche

wrvanesch@eco-niche.nl
www.eco-niche.nl

oktober 2018

Inhoudsopgave

<i>1: Aanleiding en toelichting</i>	<i>3</i>
Opbouw quickscan	3
Leeswijzer	3
<i>2: Project & Planlocatie</i>	<i>4</i>
Ligging t.o.v. beschermd natuurgebied	6
Omschrijving planlocatie.....	4
De geplande activiteiten en toekomstig gebruik	4
<i>3: Resultaat & Toetsing</i>	<i>5</i>
Inleiding & methode.....	6
Toetsing beschermde gebieden.....	6
Planten.....	7
Vogels.....	7
Grondgebonden zoogdieren.....	8
Vleermuizen	9
Amfibieën	10
Reptielen	11
Ongewervelden	11
<i>4: Maatregelen.....</i>	<i>12</i>
Aangetroffen of verwachte soorten:	12
Soortspecifieke maatregelen	12
Overige soorten / Zorgplicht	12
<i>Bronnen</i>	<i>14</i>
<i>Bijlage 1: Uitleg Wet natuurbescherming.....</i>	<i>15</i>
<i>Bijlage 2: Ligging planlocatie & natuurgebieden.....</i>	<i>17</i>
<i>Bijlage 3: gemelde kwetsbare en beschermde soorten (NDFF)</i>	<i>20</i>
<i>Bijlage 4: Invasieve exoten.....</i>	<i>20</i>
<i>Bijlage 5: Risico's en kansen voor biodiversiteit.....</i>	<i>22</i>

Afbeelding voorzijde: plangebied hoek Hilledijk – Martinus Steijnstraat

1: Aanleiding en toelichting

Opbouw quickscan

Om de nieuwe stedelijke woonwijk 'Parkstad' in Rotterdam-Zuid te realiseren wordt de Afrikaanderbuurt vernieuwd en worden braakliggende terreinen heringericht. Hiertoe behoren ook de geplande ontwikkelingen op de planlocatie van voorliggende ecologische quickscan: deellocatie R (**bijlage 2A**). Tevens wordt de rij populieren aan de Hilledijk gerooid. Eco-Niche heeft voor bovengenoemde, in opdracht van Gemeente Rotterdam, een ecologische quickscan uitgevoerd. Daarvoor is:

- 1) Op de planlocatie en in literatuur onderzocht of en welke beschermde plant- en diersoorten (kunnen) voorkomen.
- 2) Onderzocht of de planlocatie deel uit maakt / of in de nabijheid ligt van beschermde natuurgebieden genaamd Natura 2000 (N-2000) en/of het Nationale Natuurnetwerk (NNN).

Het resultaat van bovengenoemd onderzoek wordt in voorliggend document getoetst aan de natuurwetgeving: de Wet Natuurbescherming (voor uitleg zie **bijlage 1**) en het beleid van het NNN. In deze toets zijn de volgende vragen doorlopen:

- Heeft het project één of meer negatieve effecten op punten 1 en/of 2?
- Zo ja, conflicteren deze mogelijke effecten met de natuurwetgeving?
- Zo ja, zijn deze effecten eenvoudig te voorkomen (met welke maatregelen)?

Soms zijn eenvoudige maatregelen voldoende. Deze zullen dan worden opgenomen in voorliggend rapport (**hoofdstuk 4**). Te nemen maatregelen kunnen echter ook complexer van aard zijn. In dat geval is soms een vervolgonderzoek nodig en/of dient ontheffing te worden aangevraagd. Ook hierover geeft voorliggend rapport uitsluitsel (**hoofdstuk 5**).

Specifiek voor dit project

Naast bovengenoemde toetsing aan het wettelijk kader heeft de Gemeente Rotterdam ook gevraagd om :

- 3) Een inschatting te maken van risico's- en een eerste aanzet te geven tot kansen voor biodiversiteit.
- 4) de planlocatie te onderzoeken op de aanwezigheid van invasieve exoten uit lijst (EU-exotenverordening 1143/2014) met als extra aandachtsoort de sterk invasieve Japanse Duizendknoop.
- 5) beschermde soorten op te nemen in het gemeentelijke GISWEB-systeem.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft kort het project en de planlocatie. Zo wordt een beeld verkregen van de situatie en de ontwikkelingen. Hoofdstuk 3 behandelt de resultaten van het literatuur- en veldonderzoek en gaat in op: eventuele effecten op beschermde natuurgebieden, het NNN, de aanwezigheid van en de te verwachten beschermde soorten, de functie van de planlocatie voor deze soorten en de te verwachten effecten van het project op de soorten. Hoofdstuk 4 gaat in op de maatregelen die genomen dienen te worden om eventuele negatieve effecten te voorkomen. Hoofdstuk 5 volgt met de conclusie. In bijlage 1 is een korte toelichting op de wet opgenomen en in de overige bijlagen staan de projectspecifieke onderdelen, waaronder kaartmateriaal.

2: Project & planlocatie

Project: activiteiten en toekomst gebruik

Op deellocatie R zijn 52 eengezinswoningen gepland, waarvan de bouw in 2021 van start gaat. (**bijlage 2A**). We gaan uit van een worst case-scenario: namelijk dat de planlocatie kaal wordt opgeleverd; de bebouwing wordt gesloopt en begroeiing wordt gerooid. De contouren van de nieuwbouw staan op de plattegrond in **bijlage 2A**. Het rooien van de rij populieren aan de Hilledijk wordt meegenomen en getoetst in de ecologische quickscan van deellocatie O1.

Het toekomstig gebruik is vergelijkbaar met het huidige gebruik, aangezien de woonbestemming van de planlocatie behouden blijft.

Planlocatie: bebouwing en groene omgeving

De planlocatie ligt tussen de Hilledijk, de Martinus Steijnstraat en de Tweebosstraat te Rotterdam; voor de begrenzing zie **bijlage 2C**. De planlocatie is ca. 40 bij 100 meter en voor ca. 70% verhard (gebouw + tegels).

De bebouwing bestaat (gezaamenlijk met deellocatie P3) uit een gesloten bouwblok met huizen van verschillende bouwstijlen. Het merendeel van deze huizen heeft vier bouwlagen, bakstenen gevels en platte daken, maar er zijn ook huizen met schuine dakdelen met dakpannen. De bebouwing heeft verschillende kieren en openingen waar dieren in weg kunnen kruipen. Op de nok zijn de pannendaken afgedicht met kunststof, maar rond dakkapellen en dakramen en bij de gevelpannen zijn kieren en openingen aanwezig. Ook bij aansluitingen van regenwaterafvoer zijn kieren aanwezig en in de boarding zitten her en der gaten. Aan de Hilledijk 207-213 hebben de huizen bakstenen gevels met open stootvoegen in diverse maten.

Het onverharde terrein aan de binnenzijde van het bouwblok bestaat uit tuinen. De begroeiing van deze tuinen verschilt per woning. Zo zijn er betegelde tuinen, verwilderde tuinen als goed onderhouden siertuinen. Forse bomen ontbreken, enkele tuinen hebben wel struiken (zoals vlier) en lage bomen. Aan de voorzijde van het bouwblok zijn alleen enkele zeer kleine en smalle geveltuintjes aanwezig. De planlocatie grenst aan een groot braakliggende terrein en de Hilledijk met een rij forse populieren.

De directe omgeving bestaat de Afrikaanderbuurt, een vooroorlogse arbeiderswijk met gesloten bouwblokken en appartementencomplexen met hoofdzakelijk platte daken. Deze buurt heeft een groot plein met een grasveld, een botanische tuin, een vijver en sport- en spelvoorzieningen. Openbare groenvoorzieningen zijn verder beperkt en watergangen ontbreken. Wat verderop ligt het havengebied.

Voor een foto-impressie: zie volgende pagina

a) plangebied hoek Steijn-/Tweebosstraat

b) zijgevel Hilledijk

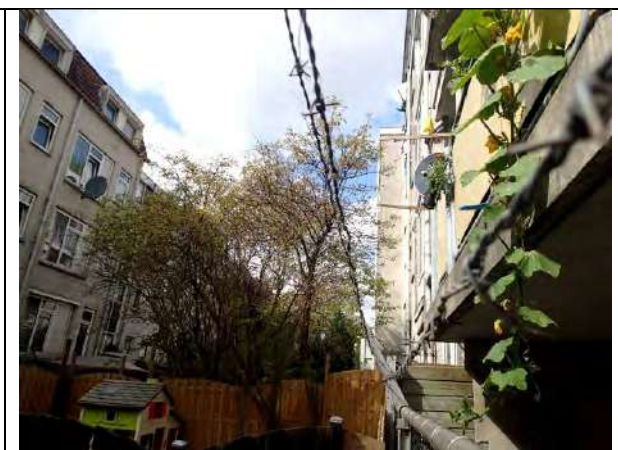
c) dakrand, schuin dak en dakkapel

d) gevels aan de tuinzijde

e) gevel Hilledijk met open stootvoegen

f) binnentuin met vlier (met eksternest)

3: Resultaat & toetsing

Inleiding & methode

In dit hoofdstuk is per soortgroep toegelicht of op de planlocatie beschermde soorten zijn aangetroffen of worden verwacht. Hiertoe is een veldbezoek uitgevoerd (zie tabel) en een literatuuronderzoek uitgevoerd. Wij baseren onze verwachting op de aangetroffen soorten en biotopen en houden altijd rekening met andere seizoensinvloeden en weersomstandigheden dan die tijdens het veldbezoek.

Tabel: Datum en weersomstandigheden veldbezoek

<i>Datum</i>	<i>Neerslag</i>	<i>Temperatuur</i>	<i>Windkracht</i>
19 september 2018	30% bewolkt	23 °C	3 Bft

Een belangrijke bron die we gebruiken is de Nederlandse Database Flora- en fauna (NDFF). Voor elke soortgroep is deze op 19 september 2018 geraadpleegd met de query beschermde soorten binnen een straal van 1,5 kilometer van de planlocatie, in de laatste 5 jaar.

Vervolgens wordt getoetst of de activiteiten en het toekomstig gebruik, zoals beschreven in hoofdstuk 2, een negatief effect hebben op de aangetroffen en verwachte beschermde soorten. Van de wetsartikelen, zoals genoemd in bijlage 1, is het behouden van voortplantingsplaatsen en vaste verblijfplaatsen het meest relevant. Voor het functioneren van deze plaatsen zijn soms ook nabijgelegen migratieroutes of foerageergebieden van essentieel belang.

We starten met de toetsing aan de beschermde natuurgebieden in de omgeving van de planlocatie. De belangrijkste factor hierbij is de afstand van de planlocatie tot de dichtstbijzijnde natuurgebieden in relatie tot de zwaarte van de ingreep (oppervlak planlocatie, gebruik van machines, geluid, toekomstige situatie). Indien we negatieve effecten niet kunnen uitsluiten, zullen we een *voortoets* adviseren om deze effecten te toetsen aan de doelstellingen van de beschermde natuurgebieden.

Beschermde gebieden

Ligging t.o.v. beschermd natuurgebied:

De planlocatie ligt in de bebouwde kern van Rotterdam, op ca. 500 meter van de Nieuwe Maas en de havens. De planlocatie maakt geen onderdeel uit van en grenst niet aan een beschermd natuurgebied. Het dichtstbijzijnde beschermde natuurgebied is de Nieuwe Maas; als onderdeel van het NNN en op ca. 0,5 km afstand van de planlocatie. Langs de oevers van de Nieuwe Maas liggen ook natuurgebieden van het NNN, namelijk polder De Esch en Eiland van Brienoord (**Bijlage 2C**). De Natura 2000-gebieden liggen op >5 km van de planlocatie.

Toetsing:

Nadere toetsing aan de doelstellingen van Natuurbeschermingswet (Natura-2000) en het NNN is niet nodig.

De NNN kent geen externe werking en de Natura 2000-gebieden liggen op >5 km van de planlocatie (zie **hoofdstuk 2**). Gezien de aard, inclusief het gelijkblijvend toekomstig gebruik, de geringe omvang en de geruime afstand en ligging van het project, is elk effect op de natuurdoelstellingen die voor de natuurgebieden gelden a priori uit te sluiten. Ook van externe werking is geen sprake.

Omdat de planlocatie onderdeel is van een grootschalige stedelijke vernieuwing: project 'Parkstad', is tevens gelet op een mogelijk cumulatief effect van het gehele project bij de toetsing aan beschermde gebieden. Parkstad wordt ontwikkeld in een bebouwd gebied met een ruime mate aan bedrijvigheid in de vorm van: verkeer (spoorbanen en doorgaande wegen), sport (stadion Feynoord), bewoning en bedrijfsactiviteiten in het havengebied. De werkzaamheden voor Parkstad wijken, niet af van de bestaande bedrijvigheid. En ook hier geldt verder hetzelfde als voor R: de NNN kent geen externe werking en ook de cumulatieve effecten van het gehele project Parkstad hebben geen effect op de doelstellingen van de NNN-gebieden. De Natura 2000-gebieden liggen ver buiten de invloedssfeer van Parkstad.

Planten

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie, maar niet op de planlocatie zelf, is één beschermde plant gemeld, namelijk blaasvaren (NDFF). Op de planlocatie zijn blaasvarens en ook andere beschermde soorten niet aangetroffen. Deze kunnen worden uitgesloten. Een geschikte groeiplaats voor de blaasvaren als watergangen met kademuren ontbreken op de planlocatie en de locatie ligt daarbij buiten het verspreidingsgebied van de meeste beschermde soorten (NDFF). De vegetatie op de planlocatie bestaat enkel uit cultivars en algemeen voorkomende kruiden van voedselrijke bodem zoals braam, Canadese fijnstraal, klimop en vlier.

Toets:

Op de planlocatie worden beschermde plantensoorten uitgesloten. De geplande werkzaamheden en de beoogde inrichting hebben daarom geen negatief effect op beschermde planten, maar de zorgplicht (art 1.11) is wel van toepassing.

Vogels

Toelichting:

Alle inheemse broedvogels zijn beschermd. Ze mogen niet worden gedood of verwond, nest(plaats)en zijn beschermd en ze mogen niet zodanig worden verstoord dat het ten koste gaat van de gunstige staat van instandhouding (zie **bijlage 1**). Om hieraan te toetsen worden de vogels ruwweg in drie groepen onderverdeeld. We onderscheiden:

- 1) Vogelsoorten met jaarrond beschermde nestplaatsen:
vogels die jaarrond van hun nest gebruikmaken, zelf geen nest kunnen bouwen, zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing. Deze vogels staan op een lijst van de Rijksoverheid (Dienst Regelingen, 2009).
- 2) Kwetsbare vogelsoorten waarbij de gunstige staat van instandhouding wankelt:
zeldzame, kwetsbare (Rode Lijst), of storingsgevoelige vogels waarbij lokale zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden een jaarrond bescherming rechtvaardigen en/of vogels van Provinciale verordeningen.
- 3) Algemene broedvogelsoorten: alle overige inheemse broedvogels.

Vogelsoorten die door de overheid in categorie 1 t/m 4 zijn geplaatst vallen onder de eerste groep (Dienst Regelingen, 2009). Vogelsoorten van categorie 5 worden onder de 2^e groep opgenomen als ze 'kwetsbaar' zijn en anders vallen ze onder de 3^e groep.

Aangetroffen & verwacht:

- 1) Vogelsoorten met jaarrond beschermde nestplaatsen
In de omgeving van de planlocatie zijn 4 vogelsoorten gemeld, waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn (**bijlage 3**), waaronder de gebouwbewonende soorten

gierzwaluw, huismus en slechtvalk. Op de planlocatie zelf zijn geen jaarrond beschermde soorten gemeld (NDFF, GisWeb) en deze zijn tijdens het veldbezoek ook niet aangetroffen. De aanwezigheid van gierzwaluwnesten kan niet worden uitgesloten. Bij een dakrand aan de Hilledijk zijn tijdens het locatiebezoek poepsporen aangetroffen en bij dakgoten, dakkapellen en regenwaterafvoeren zijn kieren en openingen aanwezig. Huismussen worden niet verwacht, omdat er tijdens het veldbezoek geen huismussen zijn waargenomen en de benodigde groene beschutting nabij de bebouwing beperkt is (een dichte begroeiing, haag of conifeer ontbreekt). Echter, vanwege de openingen kunnen ze niet volledig worden uitgesloten. De onderzoeksperiode om mussen te mogen uitsluiten is namelijk al verstreken. De bebouwing is ook niet hoog genoeg is voor een slechtvalk. Naast deze soorten worden ook geen andere vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten op de planlocatie verwacht. Tijdens het veldbezoek zijn geen beschermde vogels, braakballen, plukresten waargenomen en zijn er geen andere beschutte plekken waar een roofvogel of uil ongestoord kan broeden.

2) Kwetsbare vogelsoorten

In de omgeving van de planlocatie is één kwetsbare broedvogelsoort gemeld, namelijk de torenvalk. (**Bijlage 3**), maar niet op de planlocatie zelf (GisWeb en NDFF). Kwetsbare soorten stellen hoge eisen aan hun broedlocatie. Een specifieke biotoop, voldoende ruimte, beschutting en voldoende voedselaanbod in de nabije omgeving voor de kuikens zijn een vereiste. Op de planlocatie zijn geen van deze vereisten aanwezig en daarom kan de gemelde torenvalk en kunnen ook andere kwetsbare soorten als broedvogel worden uitgesloten.

3) Algemene broedvogelsoorten

In de omgeving van de planlocatie zijn diverse algemene broedvogels gemeld (NDFF) en tijdens het veldbezoek zijn o.a. ekster, houtduif, kauw, stadsduif, zwarte kraai en zilvermeeuw waargenomen. Tijdens het veldbezoek is wel in één van de achtertuinen wel een eksternest in een vlier waargenomen, met twee eksters op de tak ernaast. De ekster staat niet op de rode lijst, maar wordt Sovon aangeduid als een soort waarvan de staat van instandhouding *zeer ongunstig* is (Sovon.nl). Nesten van eksters zijn bij wet niet automatisch jaarrond beschermd. De nesten kunnen wel jaarrond bescherming genieten als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. Aangezien het aantal eksters in steden sterk is toegenomen (Sovon.nl), is er op de planlocatie geen sprake van zwaar wegende ecologische omstandigheden. De ekster wordt in dit verband tot de algemene broedvogels gerekend. Op de planlocatie kan een nest van andere algemene broedvogels ook niet worden uitgesloten. In de begroeiing van de tuinen en in gaten bij de daken kunnen algemene broedvogels nestelen.

Toets:

Op de planlocatie zelf kunnen kwetsbare vogels worden uitgesloten, maar vogels met jaarrond beschermde nesten: **gierzwaluw** en **huismus** en algemene broedvogels niet. Tijdens de te verwachte ontwikkelingen kan potentieel een jaarrond beschermd nest in de bebouwing of een nest van een algemene broedvogelsoort in de begroeiing op de planlocatie verloren gaan, wat in overtreding is met de Wet natuurbescherming. Het is verboden om nesten te beschadigen of weg te nemen (Art 3.1 lid 2). Hiervoor zijn maatregelen nodig (**Hoofdstuk 4**).

Grondgebonden zoogdieren

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie is één beschermd grondgebonden zoogdier gemeld (**Bijlage 3b**), namelijk een bever aan de overzijde van de Nieuwe Maas (NDFF, GisWeb). Naast de gemelde soort kunnen in de omgeving op basis van de biotoopkenmerken algemene muizensoorten en egel niet worden uitgesloten.

De planlocatie zelf is matig tot ongeschikt voor beschermde grondgebonden zoogdieren. Een niet beschermde huismuis of bruine rat is wel mogelijk. Voor de andere soorten zijn binnentuinen van het gesloten bouwblok zeer slecht toegankelijk omdat er maar 1 hek met onderdoorgang aanwezig is. Verder ontbreken biotoopkenmerken of/en ligt de planlocatie buiten het natuurlijk verspreidingsgebied van de beschermde soorten.

Toets:

Enkele kleine, algemene, maar beschermde zoogdiersoorten kunnen niet volledig op de planlocatie worden uitgesloten. De beschermde soorten die op de planlocatie kunnen worden aangetroffen, vallen onder de vrijstelling volgens de verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland, 2016). Wat betreft deze soortgroep is er geen sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming. Nader onderzoek voor beschermde soorten uit deze groep is niet nodig, maar de zorgplicht is wel van toepassing (artikel 1.11).

Vleermuizen

Toelichting:

Een gebied kan verschillende functies vervullen voor vleermuizen. Op al deze functies is gelet. Zo kan het:

- 1) Dienen als vaste verblijfplaats:
een gebouw of boom kan dienen als verblijf voor kraamkolonies, paargroepen, solitaire dieren of overwinteraars. In dat geval dienen er kieren en holle ruimtes aanwezig te zijn.
- 2) Deel uitmaken van een essentiële vliegroute:
vliegroutes zijn lijnvormige elementen in het landschap, meestal bomen en watergangen, die vleermuizen volgen tussen verblijfplaatsen en foerageergebied. Een essentiële vliegroute is een route die onmisbaar is voor het in standhouden van een populatie/kolonie vleermuizen, bijvoorbeeld omdat er geen alternatieve route aanwezig is.
- 3) Deel uitmaken van een essentiële foerageergebied:
foerageergebieden zijn locaties waar vleermuizen hun voedsel vinden en langere tijd verblijven. Vegetatierijke locaties als bossen, clusters van tuinen of schaars verlichte oevers dienen vaak als foerageergebied. Een essentieel foerageergebied is een foerageergebied dat onmisbaar is voor het in standhouden van een populatie/kolonie vleermuizen.

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn drie vleermuissoorten gemeld, namelijk tweekleurige vleermuis, gewone en ruige dwergvleermuis, maar niet op de planlocatie zelf (NDDF, gemeente Rotterdam). Andere soorten zouden gezien het natuurlijk verspreidingsareaal en de biotoopkenmerken van de planlocatie ook in de omgeving voor kunnen komen, zoals een grootoorvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis of watervleermuis.

1) Planlocatie als verblijfplaats

De aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen kan niet worden uitgesloten, aangezien de bebouwing verschillende kieren en openingen heeft, waaronder open stootvoegen, waarin vleermuizen weg kunnen kruipen. De bebouwing is echter niet robuust genoeg voor een massawinterverblijf van gewone dwergvleermuizen. De bomen zijn ongeschikt als verblijfplaats, omdat (geschikte) holtes en scheuren ontbreken.

2) Planlocatie als essentiële vliegroute

De planlocatie is ongeschikt als vliegroute. De rij populieren grenzend aan de planlocatie (Hilledijk) is wel een lijnvormige structuur, maar deze loopt niet verder dan de Hilledijk zelf. Daarom wordt deze structuur niet als potentiële vliegroute beschouwd en is als essentiële route uit te sluiten. De platanen aan de Putselaan (buiten de planlocatie) kunnen wel als vliegroute kunnen dienen. Deze sluiten namelijk aan op andere bomenrijen en het water in de haven.

3) Planlocatie als essentieel foerageergebied

Op de planlocatie wordt geen essentieel foerageergebied verwacht. Er kunnen enkele individuen van de gemelde vleermuissoorten kort foerageren, maar de omvang is te gering om als essentieel foerageergebied te fungeren. Dat geldt ook voor de populieren aan de Hilledijk.

Toets:

De aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen kan niet worden uitgesloten en deze kunnen met het slopen van de bebouwing verloren gaan (Art 3.5 lid 4). Voor deze soortgroep kan sprake zijn van overtreding van de Wet natuurbescherming. Hiervoor zijn maatregelen nodig (**Hoofdstuk 4**).

Vissen

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn geen beschermde vissoorten gemeld (NDFF, gemeente Rotterdam). Beschermde of andere vissoorten zijn vanwege het ontbreken aan geschikt habitat uitgesloten. Er is geen water op de planlocatie.

Toets:

Op de planlocatie is vis uitgesloten. Voor deze soortgroep is geen sprake van mogelijke overtreding van de Wet natuurbescherming. Nader onderzoek en het treffen van maatregelen voor beschermde soorten uit deze groep is niet nodig.

Amfibieën

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn geen beschermde amfibieënsoorten gemeld (NDFF, gemeente Rotterdam) en tijdens het veldbezoek zijn geen amfibieën waargenomen. Aangezien water op de planlocatie ontbreekt en de binnentuin slecht bereikbaar is voor amfibieën, is de kans klein dat er een gewone pad of overwinterende kleine watersalamander op de planlocatie zal verblijven. Andere beschermde soorten worden uitgesloten, omdat ook voor deze soorten de planlocatie slecht bereikbaar is, de vereiste habitatkenmerken ontbreken en/of de planlocatie buiten het natuurlijk verspreidingsgebied ligt.

De dichtstbijzijnde populatie rugstreeppadden is gemeld op meer dan 5 km afstand (NDFF). Op de planlocatie en op het aangrenzend braakliggend terrein ontbreekt het biotoop voor deze pioniersoort. Het voormalig spoorwegemplacement vormt weliswaar een open terrein, maar ondiepe greppels en plasjes ontbreken. Vanwege de barrièrewerking door ongeschikt tussenliggend biotoop, wordt niet verwacht dat rugstreeppadden uit het buitengebied tot de planlocatie worden aangetrokken, indien als gevolg van werkzaamheden de planlocatie verandert in boven omschreven habitat.

Toets:

Op de planlocatie te verwachten beschermde amfibieën vallen onder de vrijstelling volgens de verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland, 2016). Met het verwijderen van de begroeiing kan hooguit een individu verstoord worden. Nader onderzoek voor beschermde soorten uit deze groep is niet nodig, maar de zorgplicht is wel van toepassing (artikel 1.11).

Reptielen

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn geen beschermde reptielen gemeld (NDFF, gemeente Rotterdam). Wegens het ontbreken van geschikt habitat op de planlocatie zijn reptielen uitgesloten.

Toets:

Op de planlocatie zijn beschermde reptielen uitgesloten. Voor deze soortgroep is geen sprake van mogelijke overtreding van de Wet natuurbescherming. Nader onderzoek en het treffen van maatregelen voor beschermde soorten uit deze groep is niet nodig.

Ongewervelden

Toelichting:

Onder ongewervelden vallen kleine dieren zoals insecten (vlinders, libellen, kevers) maar ook wormen, kreeftachtigen en schelpdieren. De beschermde soorten in deze groepen stellen doorgaans hoge eisen aan hun biotoop/habitat, zoals een uitmuntende waterkwaliteit en specifieke waardplanten. Op al deze factoren is gelet.

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn geen beschermde ongewervelde gemeld (NDFF, GisWeb). Op de planlocatie zijn beschermde ongewervelden uit deze groepen uitgesloten. Soortspecifieke waardplanten en ander benodigd habitat voor beschermde soorten uit deze groep ontbreken op de planlocatie en in het aangrenzende plantsoen.

Toets:

Op de planlocatie zijn beschermde ongewervelden uitgesloten. Voor deze soortgroepen is geen sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming. Maatregelen zijn niet nodig maar de zorgplicht is wel van toepassing.

4: Maatregelen

Aangetroffen of verwachte soorten:

De toetsing in hoofdstuk 3 heeft beoordeeld met welke soorten/groepen wél en met welke géén rekening moet worden gehouden. In de tabel volgt alleen een overzicht van de soorten/groepen en essentiële functies waarmee wel rekening moet worden gehouden. Soorten die onder een vrijstellingsregeling vallen of waarvoor alleen de zorgplicht geldt worden hier niet meer genoemd.

Beschermde soorten/groepen:

<i>Soortgroep</i>	<i>Soort/categorie</i>	<i>Essentiële functie</i>
Vogels	Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten: gierzwaluw, huismus	mogelijke nesten in de bebouwing
	Algemene broedvogels	mogelijke nesten in de begroeiing
Vleermuizen	gebouwbewonende soorten	Verblijfplaatsen in de bebouwing

Soortspecifieke maatregelen

Voor de **vogels** gelden volgende maatregelen, omdat vernietiging van een nest niet is toegestaan (art. 3.1):

- Vooraf aan het slopen van de bebouwing is onderzoek nodig naar de aanwezigheid van **gierzwaluwnesten** (onderzoekperiode 1 juni-15 juli). Bij aanwezigheid van nesten, zijn verdere maatregelen nodig om deze functie te beschermen.
- Voer de werkzaamheden (van de sloop en het verwijderen van de begroeiing) buiten de broedperiode uit. De broedperiode is globaal van maart t/m juli, maar er dient rekening gehouden te worden met verschillen per vogelsoort en jaarlijkse/seizoensafhankelijke afwijkingen vanwege de weersomstandigheden. Overleg dit met een ecooloog. OF:
- Laat een ecooloog controleren op nesten. Indien aangetroffen: overleg vervolgmaatregelen.

Voor **vleermuizen** gelden de volgende maatregelen, omdat verstoring en vernietiging van een vaste verblijfplaatsen niet is toegestaan (art. 3.5):

- Voor vleermuizen is nader onderzoek nodig naar mogelijke verblijfplaatsen (kraam-, zomer- en paar/winterverblijf) in de bebouwing (onderzoekperiode 15 mei-30 september).

Overige soorten / Zorgplicht

Voor **alle soortgroepen** geldt altijd de zorgplicht (zie **bijlage 1**). Dus ook als ze niet beschermd zijn. Concreet:

- Dood en beschadig/verwond geen dieren. Bij het aantreffen van gewervelde dieren: overleg met een ecologisch deskundige hoe deze op een veilige afstand van de werkzaamheden te verplaatsen, of werk er, indien mogelijk, omheen.

5: Conclusie

Op 19 september 2018 is een veldbezoek gebracht aan de deellocatie R tussen de Hilledijk, de Martinus Steijnstraat en de Tweebosstraat te Rotterdam. Aan de hand van dit bezoek en een literatuurstudie is er onderzocht of er beschermde soorten, natuurgebieden en gebieden met speciale doelstellingen op of rond deze planlocatie voorkomen. Vervolgens zijn de resultaten getoetst aan de natuurwetgeving met als conclusie:

- De planlocatie maakt geen onderdeel uit van en grenst niet aan een beschermd natuurgebied. Het dichtstbijzijnde beschermde gebied (NNN gebied de Nieuwe Maas) ligt op 0,5 km afstand van de planlocatie. Door de ligging van de locatie in een woonwijk aan de rand van een havengebied wordt enig effect op de natuurdoelstellingen van dit gebied uitgesloten. Nader onderzoek van deze doelstellingen en effecten daarop is niet nodig.
- Op de planlocatie worden de volgende beschermde soorten/groepen verwacht of zijn niet uit te sluiten: **vogels: gierzwaluw, huismus en algemene broedvogels** en **vleermuizen: gebouwbewonende vleermuizen**.
- Voor **vogels en vleermuizen** dienen de maatregelen van hoofdstuk 4 te worden opgevolgd om overtreding van de Wet natuurbescherming te voorkomen.
- Voor **alle soortgroepen** is altijd de zorgplicht van toepassing (hoofdstuk 4).

Rapportage: Carolien van der Graaf (Msc.), adviseur

Borging: Willem van Esch (Msc.), adviseur en eigenaar van Eco-Niche

Eco-Niche heeft het onderzoek zo secuur en compleet als mogelijk uitgevoerd. Echter natuur is dynamisch en daarmee niet altijd even voorspelbaar. We adviseren dan ook om indien er tijdens de werkzaamheden – ondanks alles – toch nog een beschermde soort op de planlocatie wordt aangetroffen, hiervoor contact met ons op te nemen om adequate maatregelen te treffen.

Eco-Niche is lid van het Netwerk Groene Bureaus

Bronnen

Algemeen

1. Wet natuurbescherming: www.rijksoverheid.nl
2. Wet van 16 december 2015, houdende regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming), Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, jaargang 2016, nr34.
3. Regeling van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 16 oktober 2016, nr. WJZ / 16153443, houdende regels ter uitvoering van de Wet natuurbescherming en het Besluit natuurbescherming (Regeling natuurbescherming), Staatscourant nr 55791, 28 oktober 2016.
4. www.vogelbescherming.nl
5. www.sovon.nl
6. www.ravon.nl
7. www.vleermuis.net
8. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep, Dienst Regelingen (2009).
9. Ministerie van Economische Zaken (december 2016). Brochure Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen, versie 1.3.

Lokaal

10. <http://pzh.b3p.nl/viewer/app/NNN>: kaart provinciaal beschermde natuurgebieden.
11. <http://www.synbiosys.alterra.nl/>: kaart beschermde natuurgebieden.
12. www.ndff.nl: 1,5 km rond planlocatie, beschermde soorten, afgelopen 5 jaar.
13. Provincie Zuid-Holland (9 november 2016), Besluit Verordening uitvoering Wet Natuurbescherming.
14. www.gis.rotterdam.nl: GISweb database Rotterdam,
15. www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten/unielijst-invasieve-exoten: Unielijst invasieve exoten, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit,

Bijlage 1: Uitleg Wet natuurbescherming

Uitleg: toetsing in de ecologische quickscan

In voorliggende Ecologische quickscan is getoetst aan de natuurwetgeving en daarmee aan hoofdstuk 2 en 3 uit de Wet natuurbescherming. Hieronder wordt de Wet natuurbescherming uitgelegd. De uitleg is gebaseerd op de brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen' van het Ministerie Economische Zaken.

Doel van de wet

De Wet natuurbescherming is gericht op het beschermen, ontwikkelen en gebruiken van de natuur en waardevolle landschappen vanwege de intrinsieke waarde, de biologische diversiteit en de cultuurhistorische en maatschappelijke functies. De wet regelt in hoofdstuk 2 en 3 de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van natuurgebieden en de in het wild levende planten- en diersoorten.

Verboden

De Wet natuurbescherming bevat een aantal verbodsbepalingen om ervoor te zorgen dat in het wild levende soorten en natuurgebieden zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten en gebieden in principe verboden zijn:

Verbodsbepalingen binnen de gebiedsbescherming:

Het is verboden een plan / project te realiseren of andere handelingen te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van het natuurlijk habitat of het habitat van soorten in dat gebied kan verslechteren of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen.

Verbodsbepalingen binnen de soortenbescherming per beschermingsregime:

De wet kent voor beschermde soorten drie verschillende beschermingsregimes: paragraaf 3.1 voor soorten uit de Vogelrichtlijn, paragraaf 3.2 voor soorten uit de Habitatrichtlijn en paragraaf 3.3 voor de overige nationaal beschermde soorten. Daarnaast geldt voor alle inheemse planten en dieren een zorgplicht.

Vogelrichtlijn §3.1	Habitatrichtlijn §3.2	Nationaal beschermd §3.3
<i>Art 3.1 lid 1</i> Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	<i>Art 3.5 lid 1</i> Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	<i>Art 3.10 lid 1a</i> Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
<i>Art 3.1 lid 2</i> Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	<i>Art 3.5 lid 4</i> Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	<i>Art 3.10 lid 1b</i> Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
<i>Art 3.1 lid 3</i> Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	<i>Art 3.5 lid 3</i> Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing

Vogelrichtlijn §3.1	Habitatrichtlijn §3.2	Nationaal beschermd §3.3
<i>Art 3.1 lid 4 en lid 5</i> Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	<i>Art 3.5 lid 2</i> Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	<i>Art 3.5 lid 5</i> Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen	<i>Art 3.10 lid 1c</i> Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen

Zorgplicht

De zorgplicht (artikel 1.11) heeft betrekking op de intrinsieke waarde van natuur. Dit houdt in dat iedereen voldoende zorg in acht neemt voor natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. De zorg houdt in dat een ieder die redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn of haar handelen of het nalaten daarvan nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt, dergelijke handelingen achterwege laat of maatregelen treft om de gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Ontheffing en vergunning

De initiatiefnemer blijft altijd verantwoordelijk voor (de gevolgen van) zijn/haar plan/project, maar van het verbod op schadelijke activiteiten ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken. De bevoegdheid hiervoor ligt bij de provincie of het ministerie van Economische Zaken. Een vergunning-/ontheffingaanvraag kan ook, via de gemeente, aanhaken bij de procedure van de omgevingsvergunning (Omgevingswet). Hierbij legt de gemeente de aanvraag voor aan de provincie. De provincie geeft vervolgens op grond van de inhoudelijke toetsing al dan niet een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb) af.

Ontheffing soortenbescherming:

Van de verboden voor beschermde soorten kan met een ontheffing, vrijstelling, gedragscode of provinciale verordening worden afgeweken, mits aan 3 criteria wordt voldaan:

1. er is geen andere bevredigende oplossing voor de activiteit mogelijk.
2. de ingreep doet geen afbreuk aan de staat van instandhouding van de soort.
3. het project / plan heeft een in de wet genoemd algemeen belang.

Voor de overige nationaal beschermde soorten (§3.3) zijn in de wet meer wettelijke belangen opgenomen dan voor de soorten uit Vogel- en Habitatrichtlijn (§3.1 en §3.2), waaronder het algemene belang van 'ruimtelijke ontwikkelingen'.

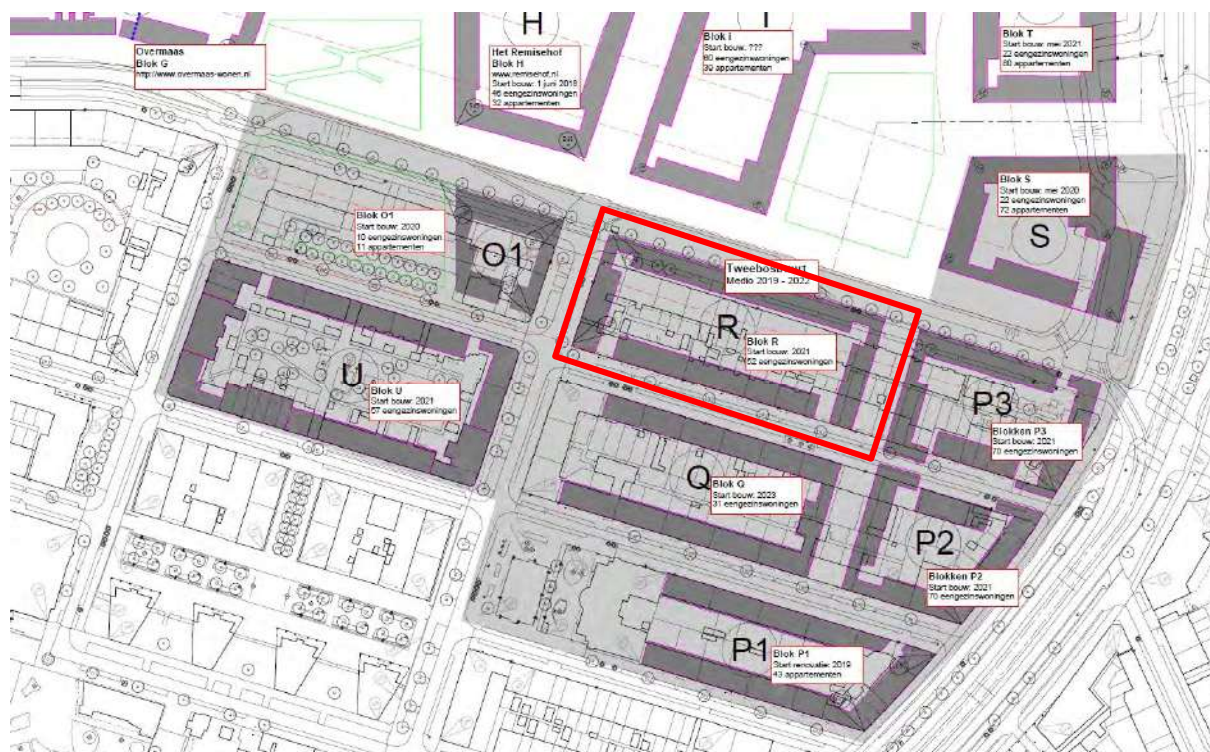
Vergunning gebiedsbescherming:

Van de verboden in beschermde natuurgebieden kan met een vergunning of provinciale verordening worden afgeweken, mits uit een '*passende beoordeling*' blijkt dat het plan / project de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zal aantasten, of als aan de ADC-criteria wordt voldaan:

- A: er zijn geen alternatieve oplossingen;
- D: het plan/project is nodig om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en
- C: de nodige compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft.

Bijlage 2: Ligging planlocatie & natuurgebieden

A: project Parkstad

Planlocatie: rode omkadering

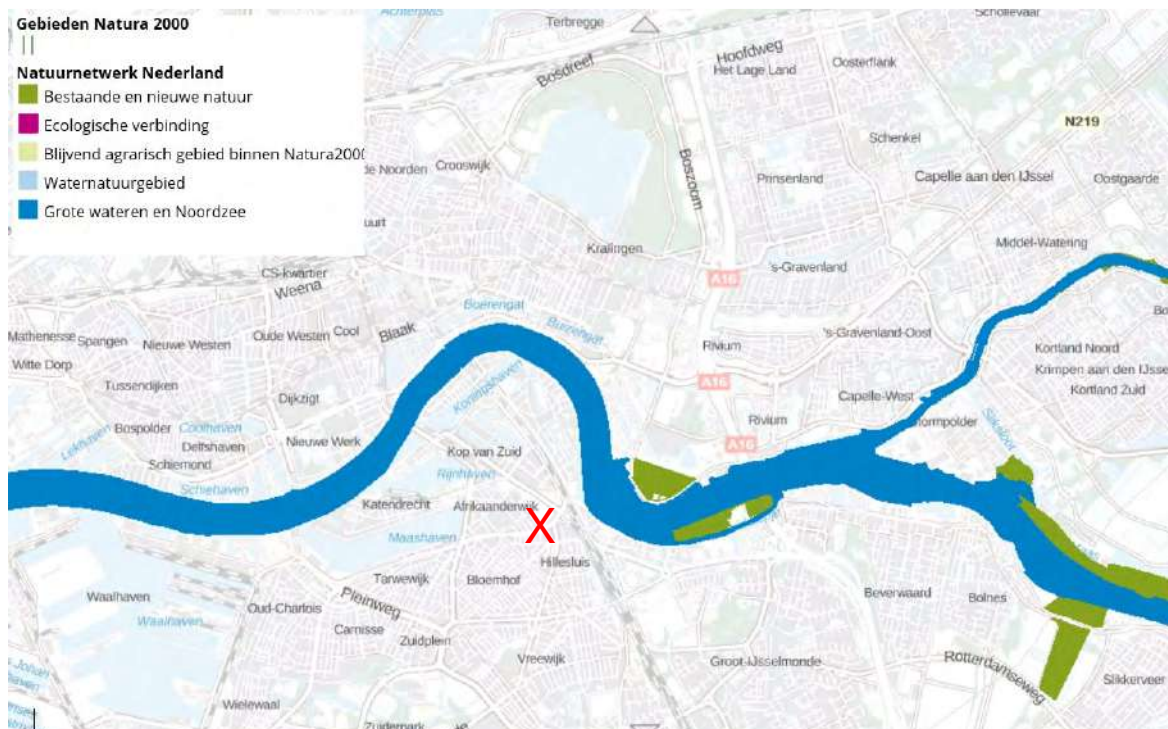
Parkstad werkzaamheden: rood/groen = sloop/nieuwbouw, geel = renovatie, blauw = nieuwbouw

B: planlocatie

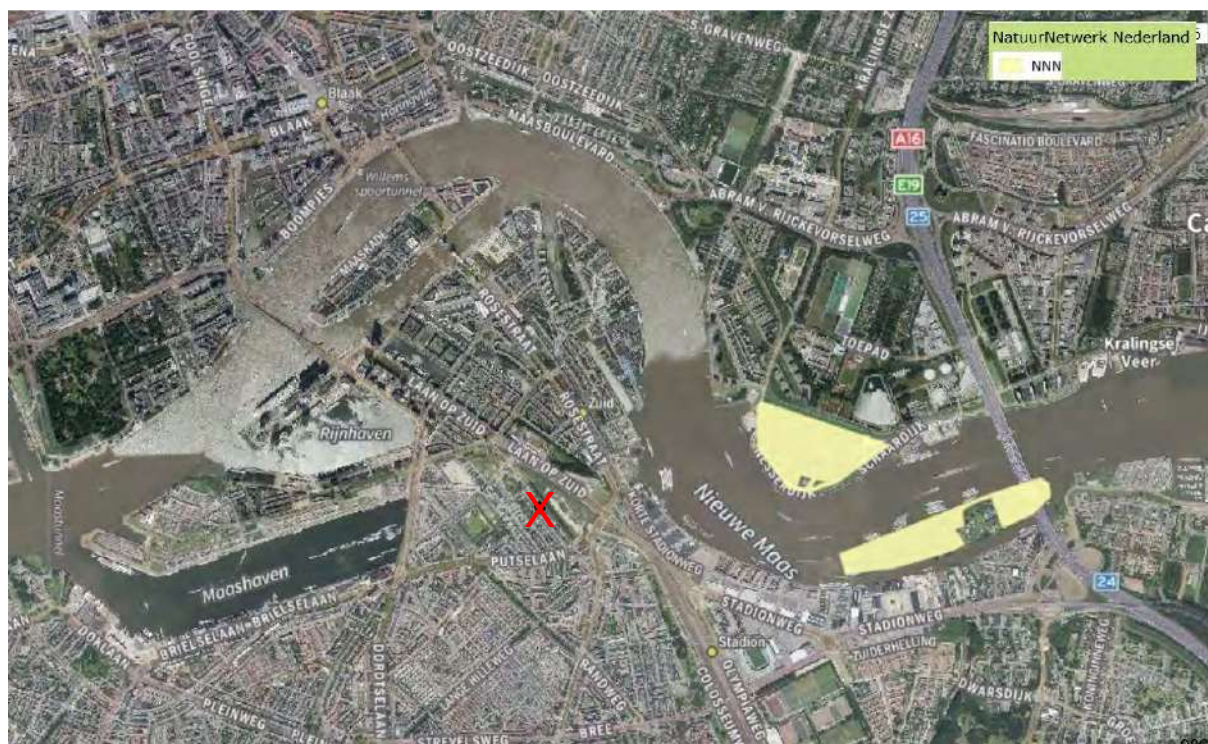

Planlocatie: rode omkadering (bron: Kaartgegevens ©2018 Google).

C: beschermde natuurgebieden en NNN

X = planlocatie; NNN: groen = bestaande en nieuwe natuur; blauw = (grote) wateren, paars = ecologische verbinding, Natura-2000 = gearceerd (bron: www.zuid-holland.nl).

X = planlocatie (bron: www.ndff.nl)

Bijlage 3: gemelde kwetsbare en beschermde soorten (NDFF)

A: Wilde planten

<i>Soort</i>	<i>aantal meldingen</i>
Blaasvaren	6

B: Kwetsbare vogelsoorten

Jaarrond beschermd nest*

<i>Soort</i>	<i>aantal waarnemingen</i>
Buizerd	2
Gierzwaluw	16
Huismus	54
Slechtvalk	1

Kwetsbaar*

<i>Soort</i>	<i>aantal waarnemingen</i>
Torenvalk	2

* laatste 5 jaar in straal van ca. 1,5 km (broedterritoria)

C: Grondgebonden zoogdieren

<i>Soort</i>	<i>aantal meldingen</i>
Bever	1

D: Vleermuizen

<i>Soort</i>	<i>aantal meldingen</i>
Gewone dwergvleermuis	27
Ruige dwergvleermuis	2
Tweekleurige vleermuis	1

Bijlage 4: Invasieve exoten

Voor dit project is een inschatting gemaakt of en welke invasieve exoten er op de planlocatie voorkomen. Het gaat om de plant- en diersoorten van de Unielijst aangevuld met Japanse duizendknoop en andere woekerende duizendknoopsoorten. Hiervoor is gebruikt gemaakt van literatuur (NDFF, GISweb database Rotterdam) en waarnemingen tijdens ons veldbezoek.

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie is een aantal invasieve exoten gemeld namelijk; reuzenberenklauw en nijlgans (NDFF). Daarnaast kunnen andere soorten van de Unielijst op basis van verspreiding en habitatkenmerken als Japanse duizendknoop niet op voorhand worden uitgesloten.

Tijdens het veldbezoek zijn geen invasieve exoten aangetroffen. In de omgeving zijn diverse bouwprojecten gaande. De kans dat bij aan/afvoer grond in combinatie met grondverstoring invasieve planten als reuzeberenklauw, Japanse duizendknoop en alsem ambrosia in de omgeving verschijnen is in zekere mate aanwezig.

Conclusie:

Op de planlocatie zijn geen invasieve exoten aangetroffen. Invasieve plantensoorten kunnen in de nabije toekomst worden aangetroffen, vanwege de diverse bouwactiviteiten in de omgeving.

Bijlage 5: Risico's en kansen voor biodiversiteit

In deze bijlage wordt een inschatting gemaakt van het effect van het project op de lokale biodiversiteit. Dit gaat dus verder dan de, in dit rapport besproken, verplichte onderdelen van de natuurwetgeving. Naast het effect is ook gekeken naar kansen voor biodiversiteit met inrichtingsmaatregelen die zich richten op het 'laaghangend fruit'.

Definitie

Biodiversiteit is een breed begrip, dat gebruikt wordt om de rijkdom van de natuur aan te duiden. De mate van biodiversiteit wordt bepaald door biotische en abiotische factoren als chemische en fysische bodemsamenstelling, klimaat, schaalgrootte, de soortenrijkdom en de structuur die het groen (en blauw) op de planlocatie levert of kan leveren. Het is niet per se 'hoe meer hoe beter'. Want een zeldzame soort of een soort die door veel mensen 'mooi' wordt gevonden, kan ook aan de rijkdom bijdragen. Er zitten daarmee flinke waardeoordelen aan de definitie en de interpretatie.

Wij hebben als uitgangspunt gekozen om: in te schatten of de planlocatie een leuke variëteit bevat aan (of potentie heeft voor) inheemse plant- en diersoorten. En of deze soorten gezamenlijk een natuurlijke kwaliteit en eenheid uitstraalt.

Biodiversiteit nu

De planlocatie heeft weinig onverhard terrein en het deel dat onverhard is bestaat vooral uit cultivars in een (voor grondgebonden dieren) slecht bereikbare binnentuin. Het enige groen waar planten en dieren een stand- of schuilplek kunnen vinden is in de binnentuin en in de populieren aan de Hilledijk. Dominant aanwezig is de stadsduif en de bruine rat. Momenteel is de planlocatie weinig biodivers.

Mogelijk biodiversiteitsverlies

Met de realisatie van Parkstad gaan we uit van een worst case scenario, waarbij het gehele gebied op de schop gaat. De lokale biodiversiteit zal in dat geval verdwijnen, met uitzondering van de verplicht te beschermen soorten.

Kansen voor biodiversiteit: laaghangend fruit

Mensen:

Betrek een ecooloog tijdens de ontwerpfase. Het project Parkstad biedt tal van mogelijkheden om de biodiversiteit bij de herinrichting te versterken. Met als resultaat een mooie, groene, kansrijke ruimtelijke inrichting en een al dan niet actief en gezamenlijk groenbeheer en onderhoud. Zet allereerst in op cohesie in de wijk en onderzoek de ecologische wensen en knelpunten met alle de betrokken partijen. Dit creëert draagvlak zorgt voor motivatie om de bewoners, de woningbouwvereniging en de gemeente te betrekken bij het groenbeheer, onderhoud en het tegengaan van zwerfafval.

Opvallend is het groot aantal moestuinen op de binnenplaatsen van de omliggende bouwblokken. Mogelijk is de wens voor het behoud van deze vorm van stadslandbouw sterk aanwezig. Indirect geeft dit ook een bijdrage aan de biodiversiteit, omdat de gewassen insecten en andere dieren aantrekken die nodig zijn voor de bestuiving en zaadverspreiding. Zodra de gewassen onbespoten blijven, kunnen zaden e.d. ook als voedselbron dienen voor vogels uit de omgeving.

Soortenrijkdom:

Denk bij de ruimtelijke inrichting aan de toegankelijkheid van de planlocatie voor dieren. De binnentuin van deellocatie 'U' is hier een mooi voorbeeld van. Met name voor kleine grondgebonden dieren (egels, muizen, amfibieën) is het van belang dat openbaar groen toegankelijk is middels onderdoorgangen onder hekken of muren.

Zet daarnaast in op een diversiteit aan inheemse bomen, struiken en bloemen om insecten, andere algemene vogelsoorten (dan stadsduiven), andere grondgebonden zoogdieren (dan ratten) en hun predatoren (roofvogels, marters) aan aan te trekken.

Aanvullende kansen

Denk aan:

- Vergroenen van de stenige omgeving: sedum-/grasdak, gevelbegroeiing, geveltuinen, groene speelplaatsen.
- Voeg een waterelement in: vijver, fontijn, wadi.
- Bouwen voor beestjes: natuurinclusief bouwen, vleermuiskast, (roof)vogelnestkasten, spreuwenpotten, insectenhotel en egelhuis.
- Bloemen en vruchten: kruiden/bloemenrand, fruitbomen/struiken, school-/moes-/kruidentuin (zoveel mogelijk inheems).

Bijlage 2: Ecologisch vooronderzoek blok P3

Ecologische Quicksan Parkstad Deellocatie P3 Hilledijk / Putselaan te Rotterdam

Eco-Niche

wrvanesch@eco-niche.nl
www.eco-niche.nl

oktober 2018

Inhoudsopgave

<i>1: Aanleiding en toelichting</i>	<i>2</i>
Opbouw quickscan	3
Leeswijzer	3
<i>2: Project & Planlocatie</i>	<i>4</i>
Ligging t.o.v. beschermd natuurgebied	6
Omschrijving planlocatie.....	4
De geplande activiteiten en toekomstig gebruik	4
<i>3: Resultaat & Toetsing</i>	<i>5</i>
Inleiding & methode.....	6
Toetsing beschermde gebieden.....	6
Planten.....	7
Vogels.....	7
Grondgebonden zoogdieren.....	8
Vleermuizen	9
Amfibieën	10
Reptielen	10
Ongewervelden	11
<i>4: Maatregelen.....</i>	<i>12</i>
Aangetroffen of verwachte soorten:	12
Soortspecifieke maatregelen	12
Overige soorten / Zorgplicht	12
<i>Bronnen</i>	<i>14</i>
<i>Bijlage 1: Uitleg Wet natuurbescherming.....</i>	<i>15</i>
<i>Bijlage 2: Ligging planlocatie & natuurgebieden.....</i>	<i>17</i>
<i>Bijlage 3: gemelde kwetsbare en beschermde soorten (NDFF)</i>	<i>20</i>
<i>Bijlage 4: Invasieve exoten.....</i>	<i>20</i>
<i>Bijlage 5: Risico's en kansen voor biodiversiteit.....</i>	<i>22</i>

Afbeelding voorzijde: plangebied hoek Hilledijk – Putselaan

1: Aanleiding en toelichting

Opbouw quickscan

Om de nieuwe stedelijke woonwijk 'Parkstad' in Rotterdam-Zuid te realiseren wordt de Afrikaanderbuurt vernieuwd en worden braakliggende terreinen heringericht. Hiertoe behoren ook de geplande ontwikkelingen op de planlocatie van voorliggende ecologische quickscan: deellocatie P3 (**bijlage 2A**). Tevens wordt de rij populieren aan de Hilledijk gerooid. Eco-Niche heeft voor bovengenoemde, in opdracht van Gemeente Rotterdam, een ecologische quickscan uitgevoerd. Daarvoor is:

- 1) Op de planlocatie en in literatuur onderzocht of en welke beschermde plant- en diersoorten (kunnen) voorkomen.
- 2) Onderzocht of de planlocatie deel uit maakt / of in de nabijheid ligt van beschermde natuurgebieden genaamd Natura 2000 (N-2000) en/of het Nationale Natuurnetwerk (NNN).

Het resultaat van bovengenoemd onderzoek wordt in voorliggend document getoetst aan de natuurwetgeving: de Wet Natuurbescherming (voor uitleg zie **bijlage 1**) en het beleid van het NNN. In deze toets zijn de volgende vragen doorlopen:

- Heeft het project één of meer negatieve effecten op punten 1 en/of 2?
- Zo ja, conflicteren deze mogelijke effecten met de natuurwetgeving?
- Zo ja, zijn deze effecten eenvoudig te voorkomen (met welke maatregelen)?

Soms zijn eenvoudige maatregelen voldoende. Deze zullen dan worden opgenomen in voorliggend rapport (**hoofdstuk 4**). Te nemen maatregelen kunnen echter ook complexer van aard zijn. In dat geval is soms een vervolgonderzoek nodig en/of dient ontheffing te worden aangevraagd. Ook hierover geeft voorliggend rapport uitsluitsel (**hoofdstuk 5**).

Specifiek voor dit project

Naast bovengenoemde toetsing aan het wettelijk kader heeft de Gemeente Rotterdam ook gevraagd om :

- 3) Een inschatting te maken van risico's- en een eerste aanzet te geven tot kansen voor biodiversiteit.
- 4) de planlocatie te onderzoeken op de aanwezigheid van invasieve exoten uit lijst (EU-exotenverordening 1143/2014) met als extra aandachtsoort de sterk invasieve Japanse Duizendknoop.
- 5) beschermde soorten op te nemen in het gemeentelijke GISWEB-systeem.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft kort het project en de planlocatie. Zo wordt een beeld verkregen van de situatie en de ontwikkelingen. Hoofdstuk 3 behandelt de resultaten van het literatuur- en veldonderzoek en gaat in op: eventuele effecten op beschermde natuurgebieden, het NNN, de aanwezigheid van en de te verwachten beschermde soorten, de functie van de planlocatie voor deze soorten en de te verwachten effecten van het project op de soorten. Hoofdstuk 4 gaat in op de maatregelen die genomen dienen te worden om eventuele negatieve effecten te voorkomen. Hoofdstuk 5 volgt met de conclusie. In bijlage 1 is een korte toelichting op de wet opgenomen en in de overige bijlagen staan de projectspecifieke onderdelen, waaronder kaartmateriaal.

2: Project & planlocatie

Project: activiteiten en toekomst gebruik

Op deellocatie P3 zijn 70 nieuwe eengezinswoningen gepland, waarvan de bouw in 2021 start (**bijlage 2A**). We gaan uit van een worst case-scenario: namelijk dat de planlocatie kaal wordt opgeleverd; de bebouwing wordt gesloopt en begroeiing wordt gerooid. De contouren van de nieuwbouw staan op de plattegrond in **bijlage 2A**. Het rooien van de rij populieren aan de Hilledijk wordt meegenomen en getoetst in de ecologische quickscan van deellocatie O1.

Het toekomstig gebruik is vergelijkbaar met het huidig gebruik, aangezien de woonbestemming van de planlocatie behouden blijft.

Planlocatie: bebouwing en groene omgeving

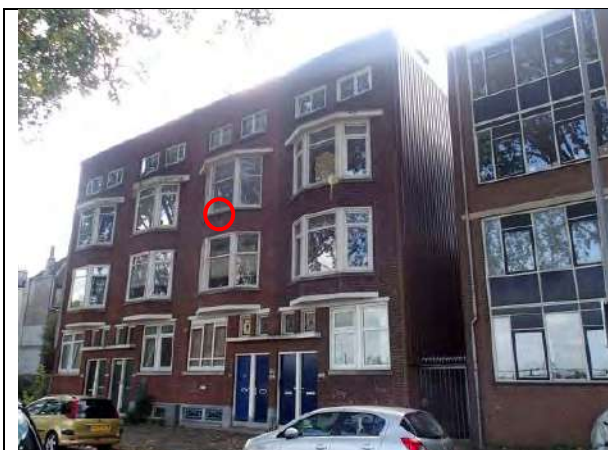
De planlocatie ligt tussen de Hilledijk, de Putselaan en de Tweebosstraat te Rotterdam; voor de begrenzing zie **bijlage 2C**. De planlocatie is ca. 40 bij 60 meter en is voor ca. 95% verhard (gebouw + tegels).

De bebouwing bestaat (gezaamenlijk met deellocatie R) uit een gesloten bouwblok met huizen in verschillende bouwstijlen. Het merendeel van de huizen heeft drie bouwlagen, bakstenen gevels en schuine daken met dakpannen, maar er zitten ook huizen bij met platte daken. Bij deze oude huizen zijn op verschillende locaties rond het dak, de dakgoten, de regenwaterafvoer kieren en gaten aanwezig. Dakpannen sluiten slecht aan op de gevel, dakranden hebben kieren en in één van de gevels zit een gat. De bakstenen gevels hebben geen open stootvoegen, met uitzondering van één zijgevel.

Het onverharde terrein bestaat uit tuinen aan de binnenzijde van het bouwblok. De begroeiing van de tuinen verschilt per huis, maar is over het algemeen beperkt en forse bomen of struiken ontbreken. In één van de tuinen staat een lage boom zonder holtes. De planlocatie grenst aan het braakliggende terrein en de Hilledijk met een rij populieren en aan de drukke, doorgaande weg, de Putsestraat (S120), met een dubbele rij platanen.

De directe omgeving beslaat de Afrikaanderbuurt, een vooroorlogse arbeiderswijk met gesloten bouwblokken en appartementencomplexen met hoofdzakelijk platte daken. Deze buurt heeft een groot plein met een grasveld, een botanische tuin, een vijver en sport- en spelvoorzieningen. Openbare groenvoorzieningen zijn verder beperkt en watergangen ontbreken. Wat verderop ligt het havengebied.

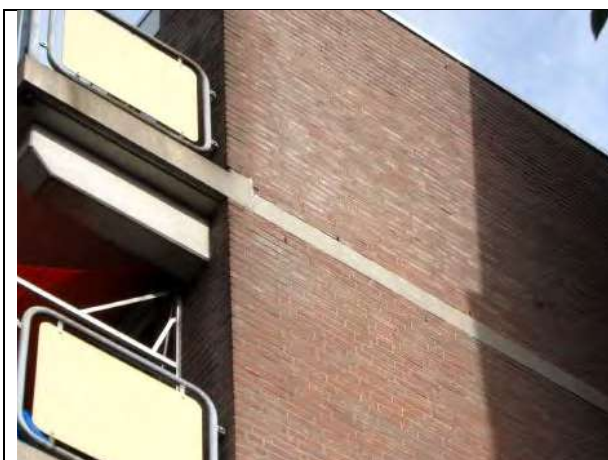
Voor een foto-impressie: zie volgende pagina

a) Hilledijk (met gat in voorgevel)

b) Tweebosstraat met schuine dakdelen

c) open stootvoegen bij zijgevel

d) pannendaken met kieren bij tuingevel

e) tuinen vanaf Hilledijk

f) binnentuin

3: Resultaat & toetsing

Inleiding & methode

In dit hoofdstuk is per soortgroep toegelicht of op de planlocatie beschermde soorten zijn aangetroffen of worden verwacht. Hiertoe is een veldbezoek uitgevoerd (zie tabel) en een literatuuronderzoek uitgevoerd. Wij baseren onze verwachting op de aangetroffen soorten en biotopen en houden altijd rekening met andere seizoensinvloeden en weersomstandigheden dan die tijdens het veldbezoek.

Tabel: Datum en weersomstandigheden veldbezoek

<i>Datum</i>	<i>Neerslag</i>	<i>Temperatuur</i>	<i>Windkracht</i>
19 september 2018	30% bewolkt	23 °C	3 Bft

Een belangrijke bron die we gebruiken is de Nederlandse Database Flora- en fauna (NDFF). Voor elke soortgroep is deze op 19 september 2018 geraadpleegd met de query beschermde soorten binnen een straal van 1,5 kilometer van de planlocatie, in de laatste 5 jaar.

Vervolgens wordt getoetst of de activiteiten en het toekomstig gebruik, zoals beschreven in hoofdstuk 2, een negatief effect hebben op de aangetroffen en verwachte beschermde soorten. Van de wetsartikelen, zoals genoemd in bijlage 1, is het behouden van voortplantingsplaatsen en vaste verblijfplaatsen het meest relevant. Voor het functioneren van deze plaatsen zijn soms ook nabijgelegen migratieroutes of foerageergebieden van essentieel belang.

We starten met de toetsing aan de beschermde natuurgebieden in de omgeving van de planlocatie. De belangrijkste factor hierbij is de afstand van de planlocatie tot de dichtstbijzijnde natuurgebieden in relatie tot de zwaarte van de ingreep (oppervlak planlocatie, gebruik van machines, geluid, toekomstige situatie). Indien we negatieve effecten niet kunnen uitsluiten, zullen we een *voortoets* adviseren om deze effecten te toetsen aan de doelstellingen van de beschermde natuurgebieden.

Beschermde gebieden

Ligging t.o.v. beschermd natuurgebied:

De planlocatie ligt in de bebouwde kern van Rotterdam, op ca. 500 meter van de Nieuwe Maas en de havens. De planlocatie maakt geen onderdeel uit van en grenst niet aan een beschermd natuurgebied. Het dichtstbijzijnde beschermde natuurgebied is de Nieuwe Maas; als onderdeel van het NNN en op ca. 0,5 km afstand van de planlocatie. Langs de oevers van de Nieuwe Maas liggen ook natuurgebieden van het NNN, namelijk polder De Esch en Eiland van Brienoord (**Bijlage 2C**). De Natura 2000-gebieden liggen op >5 km van de planlocatie.

Toetsing:

Nadere toetsing aan de doelstellingen van Natuurbeschermingswet (Natura-2000) en het NNN is niet nodig.

De NNN kent geen externe werking en de Natura 2000-gebieden liggen op >5 km van de planlocatie (zie **hoofdstuk 2**). Gezien de aard, inclusief het gelijkblijvend toekomstig gebruik, de geringe omvang en de geruime afstand en ligging van het project, is elk effect op de natuurdoelstellingen die voor de natuurgebieden gelden a priori uit te sluiten. Ook van externe werking is geen sprake.

Omdat de planlocatie onderdeel is van een grootschalige stedelijke vernieuwing: project 'Parkstad', is tevens gelet op een mogelijk cumulatief effect van het gehele project bij de toetsing aan beschermde gebieden. Parkstad wordt ontwikkeld in een bebouwd gebied met vrij veel bedrijvigheid in de vorm van: verkeer (spoorbanen en doorgaande wegen), sport (stadion Feynoord), bewoning en bedrijfsactiviteiten in het havengebied. De werkzaamheden voor Parkstad wijken, niet af van de bestaande bedrijvigheid. En ook hier geldt verder hetzelfde als voor P3: de NNN kent geen externe werking en ook de cumulatieve effecten van het gehele project Parkstad hebben geen effect op de doelstellingen van de NNN-gebieden. De Natura 2000-gebieden liggen ver buiten de invloedssfeer van Parkstad.

Planten

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie, maar niet op de planlocatie zelf, is één beschermde plant gemeld, namelijk blaasvaren (NDFF). Op de planlocatie zijn blaasvarens en ook andere beschermde soorten niet aangetroffen. Deze kunnen worden uitgesloten. Een geschikte groeiplaats voor de blaasvaren als watergangen met kademuren ontbreken op de planlocatie en de locatie ligt daarbij buiten het verspreidingsgebied van de meeste beschermde soorten (NDFF). De vegetatie op de planlocatie bestaat enkel uit cultivars en algemeen voorkomende kruiden van voedselrijke bodem braam, Canadese fijnstraal, vlinderstruik en esdoorn.

Toets:

Op de planlocatie worden beschermde plantensoorten uitgesloten. De geplande werkzaamheden en de beoogde inrichting hebben daarom geen negatief effect op beschermde planten, maar de zorgplicht (art 1.11) is wel van toepassing.

Vogels

Toelichting:

Alle inheemse broedvogels zijn beschermd. Ze mogen niet worden gedood of verwond, nest(plaats)en zijn beschermd en ze mogen niet zodanig worden verstoord dat het ten koste gaat van de gunstige staat van instandhouding (zie **bijlage 1**). Om hieraan te toetsen worden de vogels ruwweg in drie groepen onderverdeeld. We onderscheiden:

- 1) Vogelsoorten met jaarrond beschermde nestplaatsen:
vogels die jaarrond van hun nest gebruikmaken, zelf geen nest kunnen bouwen, zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing. Deze vogels staan op een lijst van de Rijksoverheid (Dienst Regelingen, 2009).
- 2) Kwetsbare vogelsoorten waarbij de gunstige staat van instandhouding wankelt:
zeldzame, kwetsbare (Rode Lijst), of storingsgevoelige vogels waarbij lokale zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden een jaarrond bescherming rechtvaardigen en/of vogels van Provinciale verordeningen.
- 3) Algemene broedvogelsoorten: alle overige inheemse broedvogels.

Vogelsoorten die door de overheid in categorie 1 t/m 4 zijn geplaatst vallen onder de eerste groep (Dienst Regelingen, 2009). Vogelsoorten van categorie 5 worden onder de 2^e groep opgenomen als ze 'kwetsbaar' zijn en anders vallen ze onder de 3^e groep.

Aangetroffen & verwacht:

- 1) Vogelsoorten met jaarrond beschermde nestplaatsen
In de omgeving van de planlocatie zijn vier vogelsoorten gemeld, waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn (**bijlage 3**), waaronder de gebouwbewonende soorten

gierzwaluw, huismus en slechtvalk. Op de planlocatie zelf zijn geen jaarrond beschermde soorten gemeld (NDFF, GisWeb) en deze zijn tijdens het veldbezoek ook niet aangetroffen. De aanwezigheid van gierzwaluwnesten kan niet worden uitgesloten. Bij dakgoten, dakkapellen en regenwaterafvoeren zijn hiervoor geschikte kieren en openingen aanwezig. Huismussen worden niet verwacht, omdat er tijdens het veldbezoek geen huismussen zijn waargenomen en de benodigde beschutting nabij de bebouwing beperkt is (een dichte begroeiing, haag of conifeer ontbreekt). De bebouwing is niet hoog genoeg voor een slechtvalk. Naast deze soorten worden ook geen andere vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten op de planlocatie verwacht. Tijdens het veldbezoek zijn geen beschermde vogels, braakballen, plukresten waargenomen en zijn er geen andere beschutte plekken waar een roofvogel of uil ongestoord kan broeden.

2) Kwetsbare vogelsoorten

In de omgeving van de planlocatie is één kwetsbare broedvogelsoort gemeld, namelijk de torenvalk. (**Bijlage 3**), maar niet op de planlocatie zelf (GisWeb en NDFF). Kwetsbare soorten stellen hoge eisen aan hun broedlocatie. Een specifieke biotoop, voldoende ruimte, beschutting en voldoende voedselaanbod in de nabije omgeving voor de kuikens zijn een vereiste. Op de planlocatie zijn geen van deze vereisten aanwezig en daarom kan de gemelde torenvalk en kunnen ook andere kwetsbare soorten als broedvogel worden uitgesloten.

3) Algemene broedvogelsoorten

In de omgeving van de planlocatie zijn diverse algemene broedvogels gemeld (NDFF) en tijdens het veldbezoek zijn o.a. houtduif, kauw, stadsduif, zwarte kraai en zilvermeeuw waargenomen. Op de planlocatie kan een nest van een algemene broedvogel niet worden uitgesloten. In de begroeiing in de tuinen kunnen algemene broedvogels nestelen.

Toets:

Op de planlocatie zelf kunnen kwetsbare vogels worden uitgesloten, maar vogels met jaarrond beschermde nesten (gierzwaluw) en algemene broedvogels niet. Tijdens de te verwachte ontwikkelingen kan potentieel een jaarrond beschermd nest in de bebouwing of een nest van een algemene broedvogelsoort in de begroeiing op de planlocatie verloren gaan, wat in overtreding is met de Wet natuurbescherming. Het is verboden om nesten te beschadigen of weg te nemen (Art 3.1 lid 2). Hiervoor zijn maatregelen nodig (**Hoofdstuk 4**).

Grondgebonden zoogdieren

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie is één beschermd grondgebonden zoogdier gemeld (**Bijlage 3b**), namelijk een bever aan de overzijde van de Nieuwe Maas (NDFF, GisWeb). Naast de gemelde soort kunnen in de omgeving op basis van de biotoopkenmerken algemene muizensoorten en egel niet worden uitgesloten.

Op de planlocatie, zijn vaste verblijfplaatsen van algemene muizensoorten en egel niet uit te sluiten, hoewel de binnentuin slecht bereikbaar is voor egels vanwege het hek. Dit geldt ook voor andere beschermde grondgebonden zoogdieren. Bovendien zijn deze uit te sluiten, omdat de biotoopkenmerken ontbreken en/of de planlocatie buiten het natuurlijk verspreidingsgebied ligt.

Toets:

Enkele kleine, algemene, maar beschermde zoogdiersoorten kunnen niet volledig op de planlocatie worden uitgesloten. De beschermde soorten die op de planlocatie kunnen worden aangetroffen, vallen onder de vrijstelling volgens de verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland, 2016). Wat betreft deze soortgroep is er geen sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming. Nader

onderzoek voor beschermde soorten uit deze groep is niet nodig, maar de zorgplicht is wel van toepassing (artikel 1.11).

Vleermuizen

Toelichting:

Een gebied kan verschillende functies vervullen voor vleermuizen. Op al deze functies is gelet. Zo kan het:

- 1) Dienen als vaste verblijfplaats:
een gebouw of boom kan dienen als verblijf voor kraamkolonies, paargroepen, solitaire dieren of overwinteraars. In dat geval dienen er kieren en holle ruimtes aanwezig te zijn.
- 2) Deel uitmaken van een essentiële vliegroute:
vliegroutes zijn lijnvormige elementen in het landschap, meestal bomen en watergangen, die vleermuizen volgen tussen verblijfplaatsen en foerageergebied. Een essentiële vliegroute is een route die onmisbaar is voor het in standhouden van een populatie/kolonie vleermuizen, bijvoorbeeld omdat er geen alternatieve route aanwezig is.
- 3) Deel uitmaken van een essentiële foerageergebied:
foerageergebieden zijn locaties waar vleermuizen hun voedsel vinden en langere tijd verblijven. Vegetatierijke locaties als bossen, clusters van tuinen of schaars verlichte oevers dienen vaak als foerageergebied. Een essentieel foerageergebied is een foerageergebied dat onmisbaar is voor het in standhouden van een populatie/kolonie vleermuizen.

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn 3 vleermuissoorten gemeld, namelijk tweekleurige vleermuis, gewone en ruige dwergvleermuis, maar niet op de planlocatie zelf (NDFF, gemeente Rotterdam). Andere soorten zouden gezien het natuurlijk verspreidingsareaal en de biotoopkenmerken van de planlocatie ook in de omgeving voor kunnen komen, zoals een grootoor, laatvlieger, rosse vleermuis of watervleermuis.

1) Planlocatie als verblijfplaats

De aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen kan niet worden uitgesloten. De bebouwing bevat verschillende kieren en openingen, en gevelpannen en dakranden waar vleermuizen in weg kunnen kruipen. De bebouwing is echter niet robuust genoeg om te dienen als massawinterverblijf van gewone dwergvleermuizen. De bomen zijn ongeschikt als verblijfplaats, omdat (geschikte) holtes en scheuren ontbreken.

2) Planlocatie als essentiële vliegroute

De planlocatie is ongeschikt als vliegroute. De rij populieren grenzend aan de planlocatie (Hilledijk) is wel een lijnvormige structuur, maar deze loopt niet verder dan de Hilledijk zelf. Daarom wordt deze structuur niet als potentiële vliegroute beschouwd en is als essentiële route uit te sluiten. De platanen aan de Putselaan (buiten de planlocatie) kunnen wel als vliegroute kunnen dienen. Deze sluiten namelijk aan op andere bomenrijen en het water (haven).

3) Planlocatie als essentieel foerageergebied

Op de planlocatie wordt geen essentieel foerageergebied verwacht. Er kunnen enkele individuen van de gemelde vleermuissoorten kort foerageren, maar de omvang is te gering om als essentieel foerageergebied te fungeren. Dat geldt ook voor de populieren aan de Hilledijk.

Toets:

De aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen kan niet worden uitgesloten en deze kunnen met het slopen van de bebouwing verloren gaan. Voor deze soortgroep kan sprake zijn van overtreding van de Wet natuurbescherming (Art 3.5 lid 4). Hiervoor zijn maatregelen nodig (**Hoofdstuk 4**).

Vissen

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn geen beschermde vissoorten gemeld (NDFF, gemeente Rotterdam). Beschermde of andere vissoorten zijn vanwege het ontbreken aan geschikt habitat uitgesloten. Er is geen water op de planlocatie.

Toets:

Op de planlocatie is vis uitgesloten. Voor deze soortgroep is geen sprake van mogelijke overtreding van de Wet natuurbescherming. Nader onderzoek en het treffen van maatregelen voor beschermde soorten uit deze groep is niet nodig.

Amfibieën

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn geen beschermde amfibieënsoorten gemeld (NDFF, gemeente Rotterdam) en tijdens het veldbezoek zijn geen amfibieën waargenomen. Aangezien water op de planlocatie ontbreekt en de binnentuin slecht bereikbaar is voor amfibieën, bijvoorbeeld vanaf de waterpartij op het Afrikaanderplein, is de kans klein dat een gewone pad of overwinterende kleine watersalamander op de planlocatie verblijft. Andere beschermde soorten worden uitgesloten, omdat de vereiste habitatkenmerken ontbreken en/of de planlocatie buiten het natuurlijk verspreidingsgebied ligt.

De dichtstbijzijnde populatie rugstreeppadden is gemeld op meer dan 5 km afstand (NDFF). Op de planlocatie en op het aangrenzend braakliggend terrein ontbreekt het biotoop voor deze pioniersoort. Het voormalig spoorwegemplacement vormt weliswaar een open terrein, maar ondiepe greppels en plasjes ontbreken. Vanwege de barrièrewerking door ongeschikt tussenliggend biotoop, wordt niet verwacht dat rugstreeppadden uit het buitengebied tot de planlocatie worden aangetrokken, indien als gevolg van werkzaamheden de planlocatie verandert in boven omschreven habitat.

Toets:

Op de planlocatie te verwachten beschermde amfibieën vallen onder de vrijstelling volgens de verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland, 2016). Met het verwijderen van de begroeiing kan hooguit een individu verstoord worden. Nader onderzoek voor beschermde soorten uit deze groep is niet nodig, maar de zorgplicht is wel van toepassing (artikel 1.11).

Reptielen

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn geen beschermde reptielen gemeld (NDFF, gemeente Rotterdam). Wegens het ontbreken van geschikt habitat op de planlocatie zijn reptielen uitgesloten.

Toets:

Op de planlocatie zijn beschermde reptielen uitgesloten. Voor deze soortgroep is geen sprake van mogelijke overtreding van de Wet natuurbescherming. Nader onderzoek en het treffen van maatregelen voor beschermde soorten uit deze groep is niet nodig.

Ongewervelden

Toelichting:

Onder ongewervelden vallen kleine dieren zoals insecten (vlinders, libellen, kevers) maar ook wormen, kreeftachtigen en schelpdieren. De beschermde soorten in deze groepen stellen doorgaans hoge eisen aan hun biotoop/habitat, zoals een uitmuntende waterkwaliteit en specifieke waardplanten. Op al deze factoren is gelet.

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie zijn geen beschermde ongewervelde gemeld (NDFF, GisWeb). Op de planlocatie zijn beschermde ongewervelden uit deze groepen uitgesloten. Soortspecifieke waardplanten en ander benodigd habitat voor beschermde soorten uit deze groep ontbreken op de planlocatie en in het aangrenzende plantsoen.

Toets:

Op de planlocatie zijn beschermde ongewervelden uitgesloten. Voor deze soortgroepen is geen sprake van overtreding van de Wet natuurbescherming. Maatregelen zijn niet nodig maar de zorgplicht is wel van toepassing.

4: Maatregelen

Aangetroffen of verwachte soorten:

De toetsing in hoofdstuk 3 heeft beoordeeld met welke soorten/groepen wél en met welke géén rekening moet worden gehouden. In de tabel volgt alleen een overzicht van de soorten/groepen en essentiële functies waarmee wel rekening moet worden gehouden. Soorten die onder een vrijstellingsregeling vallen of waarvoor alleen de zorgplicht geldt worden hier niet meer genoemd.

Beschermde soorten/groepen:

<i>Soortgroep</i>	<i>Soort/categorie</i>	<i>Essentiële functie</i>
Vogels	Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten: gierzwaluw	mogelijke nesten in de bebouwing
	algemene broedvogels	mogelijke nesten in de begroeiing
Vleermuizen	gebouwbewonende soorten	Verblijfplaatsen in de bebouwing

Soortspecifieke maatregelen

Voor de **Vogels** gelden volgende maatregelen, omdat vernietiging van een nest niet is toegestaan (art. 3.1):

- Vooraf aan het slopen van de bebouwing is onderzoek nodig naar de aanwezigheid van **gierzwaluwnesten** (onderzoekperiode 1 juni-15 juli). Bij aanwezigheid van nesten, zijn nadere maatregelen nodig om deze functie te beschermen.
- Voer de werkzaamheden (van de sloop en het verwijderen van de begroeiing) buiten de broedperiode uit. De broedperiode is globaal van maart t/m juli, maar er dient rekening gehouden te worden met verschillen per vogelsoort en jaarlijkse/seizoensafhankelijke afwijkingen vanwege de weersomstandigheden. Overleg dit met een ecooloog. OF:
- Laat een ecooloog controleren op nesten. Indien aangetroffen: overleg vervolgmaatregelen.

Voor **vleermuizen** gelden de volgende maatregelen, omdat verstoring en vernietiging van een vaste verblijfplaatsen niet is toegestaan (art. 3.5):

- Voor vleermuizen is nader onderzoek nodig naar mogelijke verblijfplaatsen (kraam-, zomer- en paar/winterverblijf) in de bebouwing (onderzoekperiode 15 mei-30 september).

Overige soorten / Zorgplicht

Voor **alle soortgroepen** geldt altijd de zorgplicht (zie **bijlage 1**). Dus ook als ze niet beschermd zijn. Concreet:

- Dood en beschadig/verwond geen dieren. Bij het aantreffen van gewervelde dieren: overleg met een ecologisch deskundige hoe deze op een veilige afstand van de werkzaamheden te verplaatsen, of werk er, indien mogelijk, omheen.

5: Conclusie

Op 19 september 2018 is een veldbezoek gebracht aan de deellocatie P3, gelegen tussen de Hilledijk, de Putselaan en de Tweebosstraat te Rotterdam. Aan de hand van dit bezoek en een literatuurstudie is er onderzocht of er beschermde soorten, natuurgebieden en gebieden met speciale doelstellingen op of rond deze planlocatie voorkomen. Vervolgens zijn de resultaten getoetst aan de natuurwetgeving met als conclusie:

- De planlocatie maakt geen onderdeel uit van en grenst niet aan een beschermd natuurgebied. Het dichtstbijzijnde beschermde gebied (NNN gebied de Nieuwe Maas) ligt op 0,5 km afstand van de planlocatie. Door de ligging van de locatie in een woonwijk aan de rand van een havengebied wordt elk effect op de natuurdoelstellingen van dit gebied uitgesloten. Nader onderzoek van deze doelstellingen en effecten daarop is niet nodig.
- Op de planlocatie worden de volgende beschermde soorten/groepen verwacht of zijn niet uit te sluiten: **vogels: algemene broedvogels en gierzwaluwen** en **vleermuizen: gebouwbewonende soorten**.
- Voor **vogels en vleermuizen** dienen de maatregelen van hoofdstuk 4 te worden opgevolgd om overtreding van de Wet natuurbescherming te voorkomen.
- Voor **alle soortgroepen** is altijd de zorgplicht van toepassing (hoofdstuk 4).

Rapportage: Carolien van der Graaf (Msc.), adviseur

Borging: Willem van Esch (Msc.), adviseur en eigenaar van Eco-Niche

Eco-Niche heeft het onderzoek zo secuur en compleet als mogelijk uitgevoerd. Echter natuur is dynamisch en daarmee niet altijd even voorspelbaar. We adviseren dan ook om indien er tijdens de werkzaamheden – ondanks alles – toch nog een beschermde soort op de planlocatie wordt aangetroffen, hiervoor contact met ons op te nemen om adequate maatregelen te treffen.

Eco-Niche is lid van het Netwerk Groene Bureaus

Bronnen

Algemeen

1. Wet natuurbescherming: www.rijksoverheid.nl
2. Wet van 16 december 2015, houdende regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming), Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, jaargang 2016, nr34.
3. Regeling van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 16 oktober 2016, nr. WJZ / 16153443, houdende regels ter uitvoering van de Wet natuurbescherming en het Besluit natuurbescherming (Regeling natuurbescherming), Staatscourant nr 55791, 28 oktober 2016.
4. www.vogelbescherming.nl
5. www.sovon.nl
6. www.ravon.nl
7. www.vleermuis.net
8. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep, Dienst Regelingen (2009).
9. Ministerie van Economische Zaken (december 2016). Brochure Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen, versie 1.3.

Lokaal

10. <http://pzh.b3p.nl/viewer/app/NNN>: kaart provinciaal beschermde natuurgebieden.
11. <http://www.synbiosys.alterra.nl/>: kaart beschermde natuurgebieden.
12. www.ndff.nl: 1,5 km rond planlocatie, beschermde soorten, afgelopen 5 jaar.
13. Provincie Zuid-Holland (9 november 2016), Besluit Verordening uitvoering Wet Natuurbescherming.
14. www.gis.rotterdam.nl: GISweb database Rotterdam,
15. www.nvwa.nl/onderwerpen/invasieve-exoten/unielijst-invasieve-exoten: Unielijst invasieve exoten, Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit,

Bijlage 1: Uitleg Wet natuurbescherming

Uitleg: toetsing in de ecologische quickscan

In voorliggende Ecologische quickscan is getoetst aan de natuurwetgeving en daarmee aan hoofdstuk 2 en 3 uit de Wet natuurbescherming. Hieronder wordt de Wet natuurbescherming uitgelegd. De uitleg is gebaseerd op de brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen' van het Ministerie Economische Zaken.

Doel van de wet

De Wet natuurbescherming is gericht op het beschermen, ontwikkelen en gebruiken van de natuur en waardevolle landschappen vanwege de intrinsieke waarde, de biologische diversiteit en de cultuurhistorische en maatschappelijke functies. De wet regelt in hoofdstuk 2 en 3 de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van natuurgebieden en de in het wild levende planten- en diersoorten.

Verboden

De Wet natuurbescherming bevat een aantal verbodsbepalingen om ervoor te zorgen dat in het wild levende soorten en natuurgebieden zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten en gebieden in principe verboden zijn:

Verbodsbepalingen binnen de gebiedsbescherming:

Het is verboden een plan / project te realiseren of andere handelingen te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van het natuurlijk habitat of het habitat van soorten in dat gebied kan verslechteren of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen.

Verbodsbepalingen binnen de soortenbescherming per beschermingsregime:

De wet kent voor beschermde soorten drie verschillende beschermingsregimes: paragraaf 3.1 voor soorten uit de Vogelrichtlijn, paragraaf 3.2 voor soorten uit de Habitatrichtlijn en paragraaf 3.3 voor de overige nationaal beschermde soorten. Daarnaast geldt voor alle inheemse planten en dieren een zorgplicht.

Vogelrichtlijn §3.1	Habitatrichtlijn §3.2	Nationaal beschermd §3.3
<i>Art 3.1 lid 1</i> Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	<i>Art 3.5 lid 1</i> Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	<i>Art 3.10 lid 1a</i> Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
<i>Art 3.1 lid 2</i> Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	<i>Art 3.5 lid 4</i> Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	<i>Art 3.10 lid 1b</i> Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
<i>Art 3.1 lid 3</i> Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	<i>Art 3.5 lid 3</i> Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing

Vogelrichtlijn §3.1	Habitatrichtlijn §3.2	Nationaal beschermd §3.3
<i>Art 3.1 lid 4 en lid 5</i> Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	<i>Art 3.5 lid 2</i> Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	<i>Art 3.5 lid 5</i> Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen	<i>Art 3.10 lid 1c</i> Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen

Zorgplicht

De zorgplicht (artikel 1.11) heeft betrekking op de intrinsieke waarde van natuur. Dit houdt in dat iedereen voldoende zorg in acht neemt voor natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. De zorg houdt in dat een ieder die redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn of haar handelen of het nalaten daarvan nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt, dergelijke handelingen achterwege laat of maatregelen treft om de gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Ontheffing en vergunning

De initiatiefnemer blijft altijd verantwoordelijk voor (de gevolgen van) zijn/haar plan/project, maar van het verbod op schadelijke activiteiten ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken. De bevoegdheid hiervoor ligt bij de provincie of het ministerie van Economische Zaken. Een vergunning-/ontheffingaanvraag kan ook, via de gemeente, aanhaken bij de procedure van de omgevingsvergunning (Omgevingswet). Hierbij legt de gemeente de aanvraag voor aan de provincie. De provincie geeft vervolgens op grond van de inhoudelijke toetsing al dan niet een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb) af.

Ontheffing soortenbescherming:

Van de verboden voor beschermde soorten kan met een ontheffing, vrijstelling, gedragscode of provinciale verordening worden afgeweken, mits aan 3 criteria wordt voldaan:

1. er is geen andere bevredigende oplossing voor de activiteit mogelijk.
2. de ingreep doet geen afbreuk aan de staat van instandhouding van de soort.
3. het project / plan heeft een in de wet genoemd algemeen belang.

Voor de overige nationaal beschermde soorten (§3.3) zijn in de wet meer wettelijke belangen opgenomen dan voor de soorten uit Vogel- en Habitatrichtlijn (§3.1 en §3.2), waaronder het algemene belang van 'ruimtelijke ontwikkelingen'.

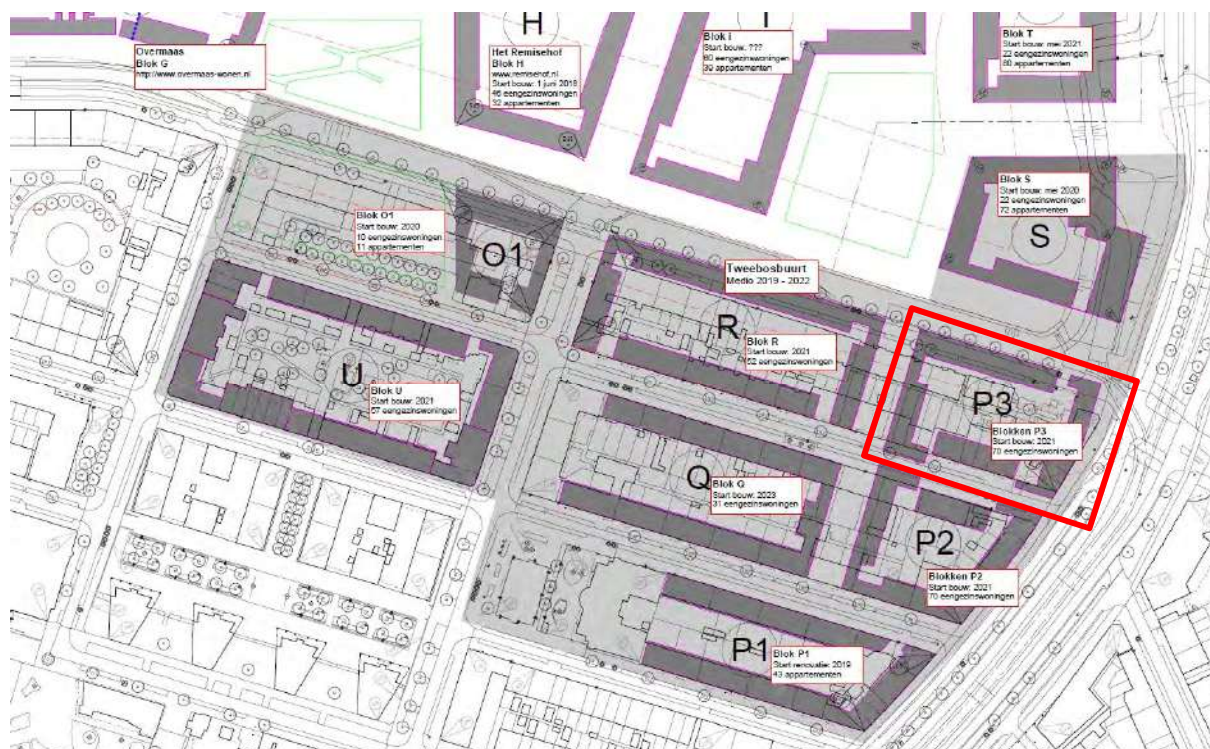
Vergunning gebiedsbescherming:

Van de verboden in beschermde natuurgebieden kan met een vergunning of provinciale verordening worden afgeweken, mits uit een '*passende beoordeling*' blijkt dat het plan / project de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zal aantasten, of als aan de ADC-criteria wordt voldaan:

- A: er zijn geen alternatieve oplossingen;
- D: het plan/project is nodig om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en
- C: de nodige compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft.

Bijlage 2: Ligging planlocatie & natuurgebieden

A: project Parkstad

Planlocatie: rode omkadering

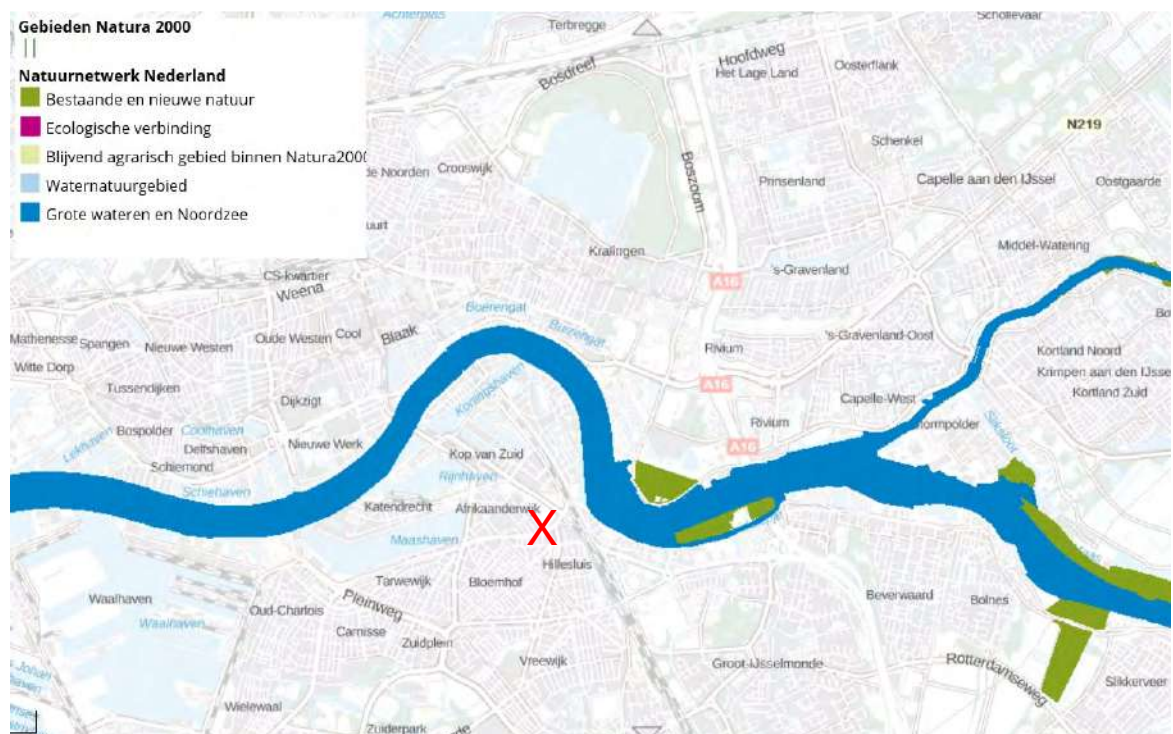
Parkstad werkzaamheden: rood/groen = sloop/nieuwbouw, geel = renovatie, blauw = nieuwbouw

B: planlocatie

Planlocatie: **rode omkadering** (bron: Kaartgegevens ©2018 Google).

C: beschermde natuurgebieden en NNN

X = planlocatie; NNN: groen = bestaande en nieuwe natuur; blauw = (grote) wateren, paars = ecologische verbinding, Natura-2000 = gearceerd (bron: www.zuid-holland.nl).

X = planlocatie (bron: www.ndff.nl)

Bijlage 3: gemelde kwetsbare en beschermde soorten (NDFF)

A: Wilde planten

<i>Soort</i>	<i>aantal meldingen</i>
Blaasvaren	6

B: Kwetsbare vogelsoorten

Jaarrond beschermd nest*

<i>Soort</i>	<i>aantal waarnemingen</i>
Buizerd	2
Gierzwaluw	16
Huismus	54
Slechtvalk	1

Kwetsbaar*

<i>Soort</i>	<i>aantal waarnemingen</i>
Torenvalk	2

* laatste 5 jaar in straal van ca. 1,5 km (broedterritoria)

C: Grondgebonden zoogdieren

<i>Soort</i>	<i>aantal meldingen</i>
Bever	1

D: Vleermuizen

<i>Soort</i>	<i>aantal meldingen</i>
Gewone dwergvleermuis	27
Ruige dwergvleermuis	2
Tweekleurige vleermuis	1

Bijlage 4: Invasieve exoten

Voor dit project is een inschatting gemaakt of en welke invasieve exoten er op de planlocatie voorkomen. Het gaat om de plant- en diersoorten van de Unielijst aangevuld met Japanse duizendknoop en andere woekerende duizendknoopsoorten. Hiervoor is gebruikt gemaakt van literatuur (NDFF, GISweb database Rotterdam) en waarnemingen tijdens ons veldbezoek.

Aangetroffen & verwacht:

In de omgeving van de planlocatie is een aantal invasieve exoten gemeld namelijk; reuzenberenklauw en nijlgans (NDFF). Daarnaast kunnen andere soorten van de Unielijst op basis van verspreiding en habitatkenmerken als Japanse duizendknoop niet op voorhand worden uitgesloten.

Tijdens het veldbezoek zijn geen invasieve exoten aangetroffen. In de omgeving zijn diverse bouwprojecten gaande. De kans dat bij aan/afvoer grond in combinatie met grondverstoring invasieve planten als reuzeberenklauw, Japanse duizendknoop en alsem ambrosia in de omgeving verschijnen is in zekere mate aanwezig.

Conclusie:

Op de planlocatie zijn geen invasieve exoten aangetroffen. Invasieve plantensoorten kunnen in de nabije toekomst worden aangetroffen, vanwege de diverse bouwactiviteiten in de omgeving.

Bijlage 5: Risico's en kansen voor biodiversiteit

In deze bijlage wordt een inschatting gemaakt van het effect van het project op de lokale biodiversiteit. Dit gaat dus verder dan de, in dit rapport besproken, verplichte onderdelen van de natuurwetgeving. Naast het effect is ook gekeken naar kansen voor biodiversiteit met inrichtingsmaatregelen die zich richten op het 'laaghangend fruit'.

Definitie

Biodiversiteit is een breed begrip, dat gebruikt wordt om de rijkdom van de natuur aan te duiden. De mate van biodiversiteit wordt bepaald door biotische en abiotische factoren als chemische en fysische bodemsamenstelling, klimaat, schaalgrootte, de soortenrijkdom en de structuur die het groen (en blauw) op de planlocatie levert of kan leveren. Het is niet per se 'hoe meer hoe beter'. Want een zeldzame soort of een soort die door veel mensen 'mooi' wordt gevonden, kan ook aan de rijkdom bijdragen. Er zitten daarmee flinke waardeoordelen aan de definitie en de interpretatie.

Wij hebben als uitgangspunt gekozen om: in te schatten of de planlocatie een leuke variëteit bevat aan (of potentie heeft voor) inheemse plant- en diersoorten. En of deze soorten gezamenlijk een natuurlijke kwaliteit en eenheid uitstraalt.

Biodiversiteit nu

De planlocatie heeft weinig onverhard terrein en het deel dat onverhard is bestaat vooral uit cultivars. Het enige groen waar planten en dieren een stand- of schuilplek kunnen vinden is in de binnentuin en in de bomen aan de straat. Dominant aanwezig is de stadsduif en de bruine rat. Momenteel is de planlocatie weinig biodivers.

Mogelijk biodiversiteitsverlies

Met de realisatie van Parkstad gaan we uit van een worst case scenario, waarbij het gehele gebied op de schop gaat. De lokale biodiversiteit zal in dat geval verdwijnen, met uitzondering van de verplicht te beschermen soorten.

Kansen voor biodiversiteit: laaghangend fruit

Mensen:

Betrek een ecooloog tijdens de ontwerpfase. Het project Parkstad biedt tal van mogelijkheden om de biodiversiteit bij de herinrichting te versterken. Met als resultaat een mooie, groene, kansrijke ruimtelijke inrichting en een al dan niet actief en gezamenlijk groenbeheer en onderhoud. Zet allereerst in op cohesie in de wijk en onderzoek de ecologische wensen en knelpunten met alle de betrokken partijen. Dit creëert draagvlak zorgt voor motivatie om de bewoners, de woningbouwvereniging en de gemeente te betrekken bij het groenbeheer, onderhoud en het tegengaan van zwerfafval.

Opvallend is het groot aantal moestuinen op de binnenplaatsen van de omliggende bouwblokken. Mogelijk is de wens voor het behoud van deze vorm van stadslandbouw sterk aanwezig. Indirect geeft dit ook een bijdrage aan de biodiversiteit, omdat de gewassen insecten en andere dieren aantrekken die nodig zijn voor de bestuiving en zaadverspreiding. Zodra de gewassen onbespoten blijven, kunnen zaden e.d. ook als voedselbron dienen voor vogels uit de omgeving.

Soortenrijkdom:

Denk bij de ruimtelijke inrichting aan de toegankelijkheid van de planlocatie voor dieren. De binnentuin van deellocatie 'U' is hier een mooi voorbeeld van. Met name voor kleine grondgebonden dieren (egels, muizen, amfibieën) is het van belang dat openbaar groen toegankelijk is middels onderdoorgangen onder hekken of muren.

Zet daarnaast in op een diversiteit aan inheemse bomen, struiken en bloemen om insecten, andere algemene vogelsoorten (dan stadsduiven), andere grondgebonden zoogdieren (dan ratten) en hun predatoren (roofvogels, marters) aan aan te trekken.

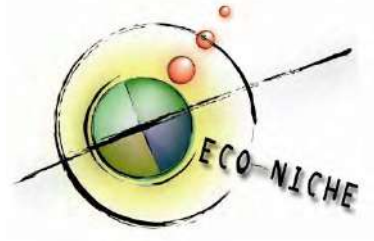
Aanvullende kansen

Denk aan:

- Vergroenen van de stenige omgeving: sedum-/grasdak, gevelbegroeiing, geveltuinen, groene speelplaatsen.
- Voeg een waterelement in: vijver, fontijn, wadi.
- Bouwen voor beestjes: natuurinclusief bouwen, vleermuiskast, (roof)vogelnestkasten, spreuwenpotten, insectenhotel en egelhuis.
- Bloemen en vruchten: kruiden/bloemenrand, fruitbomen/struiken, school-/moes-/kruidentuin (zoveel mogelijk inheems).

Bijlage 3: Nader ecologisch onderzoek

Vervolgonderzoek
huismussen, roofvogels,
gierzwaluwen en vleermuizen
Parkstad
te Rotterdam

november 2019

Eco-Niche

wrvanesch@eco-niche.nl
www.eco-niche.nl

Inhoudsopgave

1: Aanleiding en doelstelling	3
1.1 Aanleiding	3
1.2 Doelstelling	3
1.3 Leeswijzer	3
2: Project en planlocatie	4
2.1 Project	4
2.2 Planlocatie	4
3: Methode	5
3.1 Huismussen	5
3.2 Roofvogels (sperwer en/of boomvalk)	5
3.3 Gierzwaluwen	5
3.4 Vleermuizen	6
4: Resultaten	8
4.1 Huismus	8
4.2 Roofvogels	11
4.3 Gierzwaluw	12
4.4 Vleermuizen	14
4.5 Overige beschermde soorten	16
5: EFFECTEN OP BESCHERMDE SOORTEN	18
5.1 Huismus	18
5.2 Roofvogels	18
5.3 Gierzwaluw	18
5.4 Vleermuizen	18
5.5 Overige beschermde soorten	18
6: Conclusie	19
6.1 Effecten op beschermde soorten	19
6.2 Vervolgstappen	19
Bronnen	21
Bijlage 1: Functies voor beschermde soorten	22
Bijlage 2: Uitleg Wet natuurbescherming	24

1: Inleiding

1.1 Aanleiding

In verband met de realisatie van de nieuwe stedelijke woonwijk 'Parkstad' in Rotterdam-Zuid zijn ecologische quickscans uitgevoerd in het kader van de natuurwetgeving (Eco-Niche, oktober 2018).

Uit de quickscans bleek dat de aanwezigheid van huismussen, roofvogels (sperwer en/of boomvalk), gierzwaluwen en vleermuizen en negatieve effecten op deze soortgroepen op voorhand niet kon worden uitgesloten. Deze soort(groep)en zijn wettelijk beschermd en de *functionaliteit* van de planlocatie mag daarom niet afnemen.

Daarom is Eco-Niche, in opdracht van Gemeente Rotterdam gevraagd een vervolgonderzoek naar huismussen, roofvogels (sperwer en/of boomvalk), gierzwaluwen en vleermuizen uit te voeren. Voorliggende rapportage vormt het resultaat van dit vervolgonderzoek.

1.2 Doelstelling

De doelstellingen van het vervolgonderzoek zijn:

- Het vaststellen van de aan- of afwezigheid van huismussen, roofvogels (sperwer en/of boomvalk), gierzwaluwen en vleermuizen;
- Bij aanwezigheid: het vaststellen van de functionaliteit van de planlocatie voor de aangetroffen soorten;
- Het bepalen van de vervolgstappen.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een omschrijving van het project en de planlocatie en hoofdstuk 3 gaat in op de toegepaste onderzoeksmethode(s). De resultaten van de onderzoeken komen aan bod in hoofdstuk 4, waarna in hoofdstuk 5 de effecten van het project worden beoordeeld. Op basis van de conclusie van de onderzoeken, in hoofdstuk 6, worden in hetzelfde hoofdstuk de te nemen vervolgstappen gepresenteerd. Voor een beschrijving van de planlocatie wordt verwezen naar de ecologische quickscans (Eco-Niche, oktober 2018). In voorliggend rapport wordt dit niet herhaald.

2: Project en planlocatie

Dit hoofdstuk definieert alleen de ecologisch relevante uitgangspunten van het project.

2.1 Project

Om de nieuwe stedelijke woonwijk 'Parkstad' in Rotterdam-Zuid te realiseren wordt de Afrikaanderbuurt vernieuwd en worden braakliggende terreinen heringericht. De planlocatie betreft zeven deellocaties en een populierenrij binnen Parkstad. Op de planlocatie worden nieuwe woningen gebouwd en bestaande woningen gerenoveerd. Het project wordt gefaseerd uitgevoerd in de periode 2019 t/m 2023. Voor een beschrijving van de ontwikkelingen per deellocatie wordt verwezen naar de ecologische quickscans (Eco-Niche, oktober 2018). In de beschrijving van de beoogde ingrepen gaan we uit van een worst case-scenario: namelijk dat de planlocatie kaal wordt opgeleverd; de bebouwing wordt gesloopt en begroeiing wordt gerooid.

Het toekomstig gebruik is vergelijkbaar met het huidige gebruik, aangezien de woonbestemming van de planlocatie behouden blijft.

2.2 Planlocatie

De planlocatie ligt tussen de Riebeekstraat, Hilledijk, Putselaan, Christiaan de Wetstraat en de De La Reystraat te Rotterdam en bestaat uit de deellocaties O1, P1, P2, P3, Q, R, U en een populierenrij. De te onderzoeken deellocaties staan in de onderstaande figuur weergegeven. Voor een gedetailleerde beschrijving per deellocatie wordt verwezen naar de ecologische quickscans (Eco-Niche, oktober 2018).

Figuur 1: planlocatie met deellocaties (rood omkaderd) (bron: kaartgegevens 2019 Google).

3: Methode

Eco-Niche houdt, als lid van Netwerk Groene Bureaus, de inventarisatiemethodes en protocollen aan, die algemeen aanvaard dan wel vereist worden door het bevoegd gezag. Deze methodes leiden doorgaans tot een goed beeld van de te onderzoeken soort(groep)en op de planlocatie en zijn onderdeel van de kwaliteitsborging van onze fauna-onderzoeken. Indien we hier van afwijken is het om ecologische redenen en zullen we dit nader onderbouwen. Hieronder wordt per soort of soortgroep de onderzoeksmethode weergegeven.

3.1 Huismussen

Het onderzoek naar de huismus is uitgevoerd conform de richtlijnen voor onderzoek, zoals beschreven in het 'Kennisdokument Huismus' (BIJ12, 2017). Het kennisdocument stelt onder meer eisen aan het weer, tijdstip, de geschikte onderzoeksperiode en het aantal bezoeken. Deze eisen zijn gekoppeld aan de functies die een planlocatie voor huismussen kan hebben. In bijlage 1 staat een toelichting op de functies en wanneer ze beschermd zijn onder de Wet natuurbescherming.

Op basis van de in de quickscans vastgestelde functies en het formaat van de planlocatie is de volgende inspanning bepaald:

- 2 bezoeken door 1 onderzoeker voor de deellocaties R en U.

De bezoeken worden in de periode 1 maart t/m 15 mei uitgevoerd en tussen twee bezoeken zit minimaal 10 dagen. De bezoeken worden overdag uitgevoerd op tijdstippen dat huismussen actief zijn, vanaf 1 uur na zonsopkomst. Tijdens de veldbezoeken is op de planlocatie gekeken naar in- en uitvliegende huismussen, territorium- en nestindicerend gedrag, sporen (uitwerpselen, nesten, etc.), de aanwezigheid van jonge huismussen, rustende huismussen in groenblijvende struiken, foeragerende huismussen en locaties waar stofbaden genomen worden.

3.2 Roofvogels (sperwer en/of boomvalk)

Het onderzoek naar roofvogels (sperwer en/of boomvalk) wordt uitgevoerd aan de hand van de broedperiode van de te verwachten soorten boomvalk en sperwer. Een kennisdocument of protocol voor deze soorten is nog niet beschikbaar. Aangenomen kan worden dat er geen broedende sperwers en boomvalken aanwezig zijn als er tijdens drie gerichte veldbezoeken in de periode mei tot en met juni geen broedende roofvogels zijn waargenomen. De inventarisatie vindt plaats bij goede omstandigheden met een tussenperiode van minimaal 10 dagen.

Op basis van de in de quickscans vastgestelde soorten en functies en het formaat van de planlocatie is de volgende inspanning bepaald:

- 3 bezoeken door 1 onderzoeker voor de populierenrij aan de Hilledijk.

3.3 Gierzwaluwen

Het onderzoek gierzwaluw is uitgevoerd conform de richtlijnen voor onderzoek, zoals beschreven in het 'Kennisdokument Gierzwaluw' (BIJ12, 2017). Het kennisdocument stelt onder meer eisen aan het weer, tijdstip, de geschikte onderzoeksperiode en het aantal bezoeken. Deze eisen zijn gekoppeld aan de functie die een planlocatie voor gierzwaluwen kan hebben (zie bijlage 1).

Op basis van de in de quickscans vastgestelde functies en het formaat van de planlocatie is de volgende inspanning bepaald:

- 3 bezoeken door 3 onderzoekers voor de deellocaties P3, R en U.

De bezoeken worden in de periode 1 juni t/m 15 juli uitgevoerd, waarvan minimaal 1 bezoek in de periode 20 juni t/m 7 juli. Tussen twee bezoeken zit minimaal 10 dagen. De bezoeken worden in de avond uitgevoerd vanaf 1 uur voor zonsondergang totdat alle gierzwaluwen zijn ingevlogen en/of uit de planlocatie zijn vertrokken. De bezoeken worden (in verband met efficiëntie) zo mogelijk voorafgaand aan (en gecombineerd met) de avondbezoeken voor vleermuizen uitgevoerd. Tijdens de veldbezoeken is op de planlocatie gekeken naar in- en uitvliegende gierzwaluwen, territorium- en nestindicerend gedrag, sporen (uitwerpselen, nesten, etc.) en de aanwezigheid van jonge gierzwaluwen.

3.4 Vleermuizen

Het onderzoek is uitgevoerd conform het 'Vleermuisprotocol 2017' (Netwerk Groene Bureaus, 2017). Het protocol stelt onder meer eisen aan het weer, materiaal, het tijdstip, de geschikte onderzoeksperiode, het aantal bezoeken en de benodigde inspanning (aantal onderzoekers). Deze eisen zijn gekoppeld aan de functies die een planlocatie voor vleermuizen kan hebben (zie bijlage 1). In de quickscans is vastgesteld dat de volgende soorten onderzocht dienen te worden:

- gebouwbewonende soorten: gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en ruige dwergvleermuis.

Van deze soorten is in de quickscans vastgesteld welke functies onderzocht dienen te worden en op basis daarvan en het formaat van de planlocatie is de volgende inspanning bepaald:

Tabel 1: benodigde bezoeken en inspanning volgens offerte

<i>Bezoek:</i>	<i>Onderzoeksperiode:</i>	<i>Gericht op:</i>	<i>Aantal onderzoekers</i>
Zomeravond	15 mei - 15 juli	Zomer-/kraamverblijf alle soorten voor deellocatie P1, P2, P3, Q en R	5
Zomeravond	15 mei - 15 juli	Zomer-/kraamverblijf alle soorten voor deellocatie O1 en U	3
Zomeravond LV	15 mei - 15 juli	Zomer-/kraamverblijf laatvlieger Voor deellocaties P3, R, U	3
Zomerochtend	15 mei - 15 juli	Zomer-/kraamverblijf alle soorten voor deellocatie P1, P2, P3, Q en R	5
Zomerochtend	15 mei - 15 juli	Zomer-/kraamverblijf alle soorten voor deellocatie O1 en U	3
Massawinterverblijf 1	1 aug - 10 sept	gewone dwergvleermuis	n.v.t.
Massawinterverblijf 2	1 aug - 10 sept	gewone dwergvleermuis	n.v.t.
Najaar 1	15 aug - 1 okt	Paarverblijf alle soorten voor alle deellocaties	3
Najaar 2	15 aug-1 okt	Paarverblijf alle soorten voor alle deellocaties	3
Najaar 3 TV	1 okt - 1 dec	Paarverblijf tweekleurige vleermuis	n.v.t.
Najaar 4 TV	1 okt - 1 dec	Paarverblijf tweekleurige vleermuis	n.v.t.

De bezoeken worden uitgevoerd door meerdere onderzoekers, zodat minimaal 75% van het gebied kan worden overzien. Tussen twee bezoeken zit minimaal 20 dagen voor onderzoek naar zomer- en paarverblijfplaatsen en minimaal 30 dagen voor onderzoek naar kraamverblijfplaatsen. Om de kansrijke, warmere avonden in juni beter te benutten

en te zorgen voor een optimale spreiding van de bezoeken, wordt voor het tweede avondbezoek ten behoeve van de laatvlieger een tussenperiode van minimaal 20 dagen aangehouden (in plaats van 30 dagen). Dit is een ecologisch onderbouwde afwijking van het protocol. Het onderzoek naar vleermuizen vindt plaats met behulp van een batdetector van het type Petterson D240x. Tijdens de veldbezoeken is op het planlocatie gekeken naar in- en uitvliegende vleermuizen, territorium- en zwermgedrag, sporen (uitwerpselen) en de aanwezigheid van foeragerende vleermuizen en vleermuizen op route.

Veldinterpretaties

Gewone dwergvleermuizen baltsen al vliegend in hun territorium. Ergens binnen dit territorium ligt de paarverblijfplaats, maar deze is echter niet altijd te lokaliseren. Indien binnen dit territorium tijdens de zomer al een zomerverblijfplaats is vastgesteld dan wordt het paarverblijfplaats aan deze verblijfplaats toegekend. Een paarverblijfplaats wordt ook als winterverblijfplaats voor een kleine groep of solitair overwinterde vleermuizen beschouwd op basis van het voorzorgsbeginsel. Kleine winterverblijfplaatsen in gebouwen zijn namelijk niet tot nauwelijks te onderzoeken en tijdens milde winters voldoen hiervoor ook de kleinere, weinig beschutte verblijfplaatsen, zoals achter dakranden.

4: Resultaten

In dit rapport worden alleen waarnemingen genoemd die bepalend zijn voor de te onderzoeken functies, zoals beschreven in hoofdstuk 3. Functies van beschermde soorten die tijdens het onderzoek 'toevallig' buiten de planlocatie zijn waargenomen worden ook vermeld. Dit geldt ook voor toevallige waarnemingen van andere dan de onderzochte beschermde soorten, zoals nestlocaties van algemene broedvogelsoorten, mits deze relevant zijn voor de effectbeoordeling. Van de resultaten worden eerst de bezoekdata weergegeven, waarna de totalen per bezoek en de aangetroffen functies gepresenteerd worden. Specifiek voor dit project zijn de waargenomen soorten in de NDFF ingevoerd, waarvan apart een export-bestand wordt aangeleverd voor de flora en fauna database van gemeente Rotterdam.

4.1 Huismus

Bezoeken

Tabel 2 geeft de bezoekdata, start- en eindtijden en de weeromstandigheden op deze data weer. De bezoeken zijn onder optimale weersomstandigheden uitgevoerd conform het kennisdocument.

Tabel 2: bezoekdata en weersomstandigheden huismussen

<i>Bezoek:</i>	<i>Datum:</i>	<i>Tijd:</i>	<i>Temperatuur</i>	<i>Windkracht</i>	<i>Bewolking</i>
Bezoek 1	18-04-2019	11:00 - 13:00 uur	18°C	3 Bft	0%
Bezoek 2	09-05-2019*	08:50 - 10:45 uur	11°C	2 Bft	10% (zonnig)

*Combinatie met roofvogelbezoek.

Totaal aanwezige huismussen per bezoek

Tabel 3 geeft per bezoek het totaal aantal aanwezige huismussen op de planlocatie en in de directe omgeving. Dit betreft een schatting op basis van de activiteit gedurende het gehele bezoek van zowel zingende mannetjes als foeragerende huismussen.

Tabel 3: aantal aanwezige huismussen per bezoek op de planlocatie en in directe omgeving

<i>Bezoek:</i>	<i>Aantal huismussen binnen de planlocatie</i>	<i>Aantal huismussen planlocatie incl. omgeving</i>
Bezoek 1	5-10	20-30
Bezoek 2	10-15	40-60

Nestlocaties

De planlocatie heeft nestlocaties van huismussen. In tabel 4 wordt het totaal aantal nestlocaties op de planlocatie aangegeven.

Tabel 4: aantal nestlocaties huismussen

<i>Functie</i>	<i>Soort</i>	<i>Aantal nestlocaties binnen de planlocatie</i>	<i>Aantal nestlocaties planlocatie incl. omgeving</i>
Nestlocatie	Huisumus	6	Minimaal 14

In de onderstaande figuren zijn de aangetroffen nestlocaties met symbolen en nummers weergegeven en deze worden met dezelfde nummers nader toegelicht in tabel 5 en 6.

Figuur 2: Nestlocaties en functioneel leefgebied van huismussen. Bron kaartondergrond: OpenStreetMaps.

Figuur 3: Nestlocaties en functioneel leefgebied van huismussen: detail deellatie U. Bron kaartondergrond: OpenStreetMaps.

Tabel 5: nesten huismussen binnen de planlocatie

Nr.	Soort	Aantal nesten	Locatie (adres en positie)
1.	Huismus	1	Riebeekstraat 10a, onder dakgoot hoek bij houten bevestiging (foto).
2.	Huismus	1	Op dak hoek Tweebosstraat/Riebeekstraat, achter.
3.	Huismus	1	Op dak hoek Tweebosstraat/Riebeekstraat, achter.
4.	Huismus	1	Tweebosstraat 7-9, achter, onder dakrand (foto).
5.	Huismus	1	Tweebosstraat 5c, gat onder dakrand (foto).
6.	Huismus	1	De la Reystraat 42b, achter onder nokpan (roepend boven poort De la Reystraat 48-50 tijdens bezoek 1).

Tabel 6: nesten functies huismussen buiten de planlocatie

Nr.	Soort	Aantal nesten	Locatie (adres en positie)
8.-11.	Huismus	Ca. 4	De la Reystraat 51-67, nesten op 1 ^e verdieping, boven zwarte stenen. Tussen ramen (foto).
12.	Huismus	1	M. Steijnstraat 53, richel 1 ^e verdieping achter zwarte kolom onder gevelplaat (tijdens bezoek 1 man roepend vanaf schotel nr 55).
13.	Huismus	1	C. De Wetstraat 89-103, zijgevel, bovenaan nabij dakrand, richel (foto).
14.	Huismus	1	Riebeekstraat 65, zonnescherm bovenste verdieping.
15.	Huismus	1	Hilledijk 16 (Vestiagebouw), achter bovenste verdieping, bij balkon, gat boven plafond/verdieping steunbalk.

Huismusnest nr. 4.

Huismusnest nr. 5.

Huismusnest nr. 6.

Huismusnest nr. 8-11. (buiten planlocatie)

Functioneel leefgebied

De planlocatie maakt onderdeel uit van een essentieel functioneel leefgebied voor huismussen (zie figuur uit de vorige paragraaf). De huismussen zijn afhankelijk van foerageergebied, schuil- en rustplekken (functioneel leefgebied) in de bomen en struiken van de binnentuin van deellocatie U. Tijdens het onderzoek zijn op de volgende locaties foeragerende en schuilende huismussen waargenomen:

Tabel 7: overige essentiële functies huismussen binnen de planlocatie

Nr.	Soort	Aantal exemplaren	Functie	Locatie (adres en positie)
7.	huismus	Ca. 10	Foerageergebied en schuilplaats	Binnentuinen deellocatie U.

Tabel 8: overige essentiële functies huismussen buiten de planlocatie

Nr.	Soort	Aantal exemplaren	Functie	Locatie (adres en positie)
16.	huismus	10-15	Schuil- en foerageergebied	binnentuin woningen tussen de Hilledijk, Riebeekstraat, De La Reystraat en de Paul Krugerstraat.
17-18	huismus	5-10	Schuil- en foerageergebied	Christiaan de Wetstraat; tuinen van woningen.
19.	huismus	3-5	Schuil- en foerageergebied	Tweebosstraat, parkje tussen bomen.
20-22	huismus	10-15	Foerageergebied	Christiaan de Wetstraat/Riebeekstraat; openbaar groen, lage struiken en kleine bomen.
23.	huismus	1-2	Foerageergebied	Hilledijk, groenstrook met grassen en hoge populieren.

Van de bovengenoemde schuil-, rust- en foerageergebieden, hebben beide binnentuinen de grootste omvang en de grootste en dichtste begroeiing van struiken en bomen. Daardoor bieden deze binnentuinen de beste beschutting voor de populatie huismussen in en rond de planlocatie.

Essentieel schuil- en foerageergebied nr. 7.

Essentieel schuil- en foerageergebied nr. 7.

4.2 Roofvogels (sperwer en/of boomvalk)

Bezoeken

Tabel 9 geeft de bezoekdata, start- en eindtijden en de weeromstandigheden op deze data weer. De bezoeken zijn onder gunstige weersomstandigheden uitgevoerd.

Tabel 9: bezoekdata en weersomstandigheden roofvogels (sperwer en/of boomvalk)

Bezoek:	Datum:	Tijd:	Temperatuur	Windkracht	Bewolking
Bezoek 1	09-05-2019*	08:50 - 10:45 uur	11°C	2 Bft	10% (zonnig)
Bezoek 2	24-05-2019	11:30 - 12:00 uur	20°C	1-2 Bft	0 % (zonnig)
Bezoek 3	11-06-2019	05:30 - 06:30 uur	12°C	2-3 Bft	100%

*Combinatie met huismusbezoek.

Totaal aanwezige roofvogels (sperwer en/of boomvalk) per bezoek

Zowel op de planlocatie als in de directe omgeving zijn geen roofvogels (sperwer of boomvalk) aangetroffen.

Nestlocaties en functioneel leefgebied

Op de planlocatie zijn geen nesten van roofvogels (sperwer of boomvalk) aanwezig en ook geen functioneel leefgebied.

4.3 Gierzwaluw

Bezoeken

Tabel 10 geeft de bezoekdata, start- en eindtijden en de weersomstandigheden op deze data weer. De bezoeken zijn onder optimale weersomstandigheden uitgevoerd conform het kennisdocument.

Tabel 10: bezoekdata en weersomstandigheden gierzwaluwen

Bezoek:	Datum:	Tijd (uur):	Temp	Wind	Bewolking
Bezoek 1	05-06-2019	21:00-24:00*	15°C	3-5 Bft	100%
Bezoek 2	21-06-2019	20:20-00:05*	17-14°C	2-1 Bft	0-5%
Bezoek 3	15-07-2019	21:00-00:00*	15°C	0-1 Bft	100%

* Combinatie met vleermuisbezoek.

Totaal aanwezige gierzwaluwen per bezoek

Tabel 11 geeft per bezoek het aantal aanwezige gierzwaluwen op de planlocatie en in de directe omgeving. Dit betreft een schatting op basis van de activiteit gedurende het gehele bezoek van zowel laag- als hoogvliegende gierzwaluwen. Een stelregel uit het Kennisdocument is dat ongeveer 66% van het maximum aantal laag vliegende gierzwaluwen een indicatie geeft van het aantal nestlocaties in het onderzoeksgebied. Op basis van het aantal laagvliegende gierzwaluwen worden ca. vier nestlocaties verwacht binnen of net buitende planlocatie.

Tabel 11: aantal aanwezige gierzwaluwen per bezoek op de planlocatie en in directe omgeving

bezoek:	Aantal laagvliegende gierzwaluwen	Aantal hoogvliegende gierzwaluwen
Bezoek 1	3	5
Bezoek 2	6-8	15
Bezoek 3	0	1-3

Nestlocaties

De planlocatie heeft nestlocaties van gierzwaluwen. Tabel 12 geeft het totaal aantal nestlocaties op de planlocatie. Het aantal aangetroffen nesten is minder dan het aantal verwachte nesten, met een verschil van één á twee nesten. Het kan zijn dat er nog een nestlocatie in een hoekje van een van de gesloten binnentuinen zit (waar geen zicht op is) of dat er een nestlocatie buiten de planlocatie ligt. Zo zijn er bijvoorbeeld vanaf de planlocatie ook laagvliegende of gierende gierzwaluwen waargenomen op de hoek van de Hillendijk en Paul Krugerstraat (rond het Vestiagebouw).

Tabel 12: aantal nestlocaties gierzwaluwen binnen de planlocatie

Functie	Soort	Aantal nestlocaties binnen de planlocatie
nestlocatie	gierzwaluw	2

In de onderstaande figuur zijn de aangetroffen nestlocaties met symbolen en nummers weergegeven en deze worden met dezelfde nummers nader toegelicht in tabel 14.

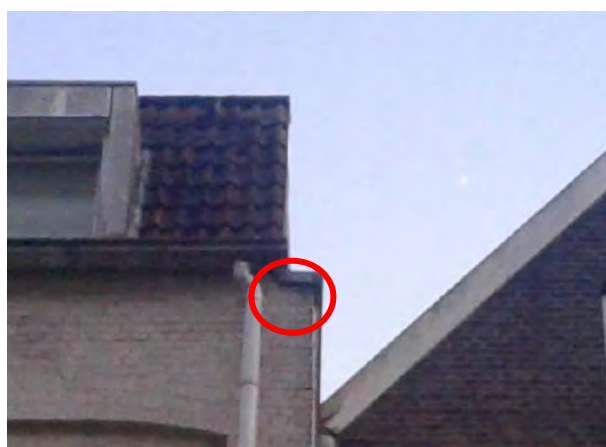
Figuur 4: nestlocaties van gierzwaluwen. Bron kaartondergrond: OpenStreetMaps.

Tabel 14: omschrijving nestlocaties gierzwaluwen binnen de planlocatie

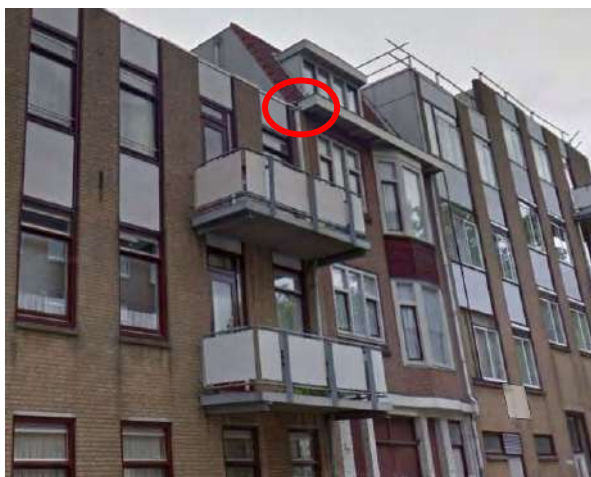
Nr.	Soort	Aantal nesten	Locatie (adres en positie)
1.	gierzwaluw	1	Tweebosstraat 106, dakrand onder aluminium afdekplaat, rechts van regenpijp (foto).
2.	gierzwaluw	1	De la Reystraat 108B, dakgoot, links onderzijde (foto).

Gierzwaluwnest nr. 1. Tweebosstraat 106.

Gierzwaluwnest nr. 1: detail onder afdekplaat.

Gierzwaluwnest nr. 2: De la Reystraat 108B

Gierzwaluwnest nr. 2: detail invliegopening.

4.4 Vleermuizen

Bezoeken

Tabel 14 geeft de bezoekdata, start- en eindtijden en de weeromstandigheden op deze data weer. De bezoeken zijn onder gunstige weersomstandigheden uitgevoerd conform het vleermuisprotocol.

Tabel 14: bezoekdata en weersomstandigheden vleermuizen

Bezoeknaam:	Datum:	Tijd (uur):	Temperatuur	Wind	Bewolking
Zomeravond	05-06-2019	21:00 - 24:00*	15°C	3-5 Bft	100%
Zomerochtend (O/U1)	11-06-2019	03:15 - 05:20	14-12°C	2-3 Bft	100%
Zomeravond LV	21-06-2019	20:20 - 00:05*	17-14°C	2 Bft	0-5%
Zomerochtend	11-07-2019	03:30 - 05:35	16°C	0 Bft	100%
Zomeravond (O/U1)	15-07-2019	21:00 - 00:00*	15°C	0-1 Bft	100%
Najaar 1	17-08-2019	22:00 - 24:00	17°C	0-1 Bft	70%
Najaar 2	08-09-2019	21:23 - 23:23	16°C	1 Bft	40%

* Combinatie met gierzwaluwbezoek.

Totaal aanwezige vleermuizen per bezoek

Tabel 15 geeft per bezoek en per soort het aantal aanwezige vleermuizen op de planlocatie en in de directe omgeving. Dit betreft een schatting op basis van de activiteit gedurende het gehele bezoek, ongeacht het gedrag. Dit betreft een schatting op basis van de activiteit gedurende het gehele bezoek, ongeacht het gedrag en de functie. In de tabel worden alle waargenomen soorten genoemd; overige soorten zijn dus niet waargenomen.

Tabel 15: aantal aanwezige vleermuizen per bezoek op de planlocatie en in directe omgeving

Bezoek:	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis
Zomeravond O/U1)	4-8	0
Zomeravond	5-7	0
Zomeravond LV	5-10	0
Zomerochtend (O/U1)	3-10	0
Zomerochtend	5-10	0
Najaar 1	3-7	2
Najaar 2	6-7	0

Verblijfplaatsen

De planlocatie heeft verblijfplaatsen van vleermuizen. In tabel 16 wordt een totaaloverzicht gegeven van het totaal aantal verblijfplaatsen binnen de planlocatie.

Tabel 16: totaal aantal verblijfplaatsen vleermuizen binnen de planlocatie

Functie	Soort	Aantal verblijfplaatsen
Zomer-, paar- en winterverblijfplaatsen	Gewone dwergvleermuis	2
Paar- en winterverblijfplaatsen	Gewone dwergvleermuis	1

In de onderstaande figuur worden de aangetroffen verblijfplaatsen weergegeven met symbolen en nummers en deze worden met dezelfde nummers in tabel 17 en 18 nader toegelicht.

Figuur 5: verblijfplaatsen van vleermuizen. Bron kaartondergrond: OpenStreetMaps.

Tabel 17: omschrijving verblijfplaatsen vleermuizen binnen de planlocatie

Nr.	soort	Aantal exemplaren	Locatie (adres en positie)
Zomer-, paar- en winterverblijfplaatsen			
1.	Gewone dwergvleermuis	1	De La Reystraat 108B, achterzijde, zijgevel/schuur achter de bomen (exacte locatie onbekend); deellocatie P2 ¹⁾ .
2.	Gewone dwergvleermuis	2-4	De La Reystraat 38-42, achtergevel (exacte locatie onbekend), deellocatie U ²⁾ .
Paar- en winterverblijfplaatsen			
3.	Gewone dwergvleermuis	1	Tweebosstraat 54-60, achterzijde, baltst in binnentuin Deellocatie R (ook gehoord vanaf binnentuin P3), dichtstbijzijnde woningen aangegeven als paarverblijfplaats.

1) Tijdens zowel het avond- als ochtendbezoek is hier activiteit gedurende de schemer. De exacte in-en uitvliegopening niet gevonden, maar het verblijf zit zeker binnen de planlocatie. We hebben de locatie zo nauwkeurig als mogelijk aangewezen. Tijdens beide najaarsbezoeken baltste er één gewone dwergvleermuis in de binnentuin van Q/P2. De zomerverblijfplaats valt binnen het baltsterritorium, waardoor deze verblijfplaats is aangewezen voor de functie paarverblijfplaats. Tijdens het eerste

najaarsbezoek is hier ook een foeragerende ruige dwergvleermuis waargenomen, maar deze baltste hier niet.

- 2) Tijdens zowel avond- als ochtendbezoek(en), wordt er de hele nacht druk gevoerageerd in de binnentuin. Op twee locaties is zwermactiviteit geconstateerd, maar zijn geen invliegers waargenomen. Tijdens de avondbezoeken is hier als eerste activiteit, maar er zijn geen uitvliegers waargenomen. Binnen deellocatie U is een verblijfplaats aanwezig, maar de exacte locatie is niet bekend. We hebben de locatie zo nauwkeurig als mogelijk aangewezen. Tijdens het eerste najaarsbezoek is de baltsactiviteit in deellocatie U en in de Tweebosstraat laag. Slechts af en toe is kort een baltsende gewone dwergvleermuis hoorbaar en tijdens het tweede najaarsbezoek is alleen een foeragerende gewone dwergvleermuis gehoord. Vanwege de lage baltsactiviteit wordt geen nieuwe of extra verblijfplaats verwacht, maar wordt aangenomen dat de zomerverblijfplaats in deellocatie U ook een functie als paarverblijfplaats heeft.

Tabel 19: omschrijving verblijfplaatsen buiten de planlocatie

Nr.	soort	Aantal exemplaren	Locatie (adres en positie)
<i>Paar- en winterverblijfplaatsen</i>			
4.	Gewone dwergvleermuis	1	Riebeekstraat 315, straatzijde, baltst in de straat langs de dakrand.
5.	Gewone dwergvleermuis	1	Martinus Steijnstraat, baltst in de straat en op het schoolplein, exacte locatie onbekend.

Functionele leefomgeving: foerageergebieden en vliegroutes

De planlocatie heeft geen functie als essentieel foerageergebied, omdat er diverse alternatieven zijn. De waargenomen vleermuizen foerageren verspreid over de planlocatie en in de directe omgeving daarvan, zowel in de tuinen als langs de bomen aan de Hillendijk. In de binnentuin van deellocatie U foerageren elk bezoek ca. 3 gewone dwergvleermuizen, die er het hele bezoek aanwezig zijn (zowel tijdens de avondbezoeken als de ochtendbezoeken). In de rest van de planlocatie is de foerageeractiviteit lager, ook bij de bomenrij aan de Hillendijk.

De planlocatie heeft geen functie als essentiële vliegroute. Op de planlocatie en de directe omgeving zijn geen vliegroutes of migratieroutes vastgesteld. De vliegrichting van de aanwezige vleermuizen is niet eenduidig. Zo zijn er ook vleermuizen waargenomen die dwars over de bouwblokken heenvliegen om de binnentuinen te bereiken of verlaten. Er zijn ook geen vleermuizen waargenomen die de bomenrij aan de Hilledijk volgden.

4.5 Overige beschermde soorten

Toevallige waarnemingen van overige beschermde soorten worden vermeld, mits ze relevant zijn voor de effectbeoordeling. Naast de te onderzoeken soorten zijn nestlocaties van algemene broedvogelsoorten waargenomen, namelijk ekster, kauw, spreeuw en stadsduif:

- In deellocatie U zijn ca. 10 nesten van spreeuwen aangetroffen. De spreeuwen nestelen onder de dakpannen en gebruiken kieren/openingen naast de dakramen.
- In deellocatie R/P3 aan de Hilledijk zijn twee nesten van kauwen aangetroffen bij de dakrand ter plekke van de doorvoer van de regenwaterafvoer.
- Stadsduiven slapen, rusten en nestelen onder andere in deellocatie U en R. Een grote concentratie van stadsduiven is aanwezig op de vensterbanken van deellocatie U in

de Tweebosstraat. Op een richel in de hoek van de binnentuin van deellocatie U is een nest aangetroffen.

- In twee bomen (Tweebosstraat en De la Reystraat) is een eksternest waargenomen en daarnaast is een eksternest in een boom in de binnentuin van deellocatie R aanwezig.

5: Effecten op beschermde soorten

De effecten van het project worden, op basis van de resultaten uit hoofdstuk 4 en de uitgangspunten uit hoofdstuk 2, getoetst aan de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming (zie bijlage 2).

5.1 Huismus

Negatieve effecten op huismussen zijn niet uit te sluiten, omdat als gevolg van het project nestlocaties verloren gaan, functioneel leefgebied (schuil- en foerageergebied) verloren gaat of in kwaliteit achteruitgaat en er sprake kan zijn van tijdelijke verstoring tijdens de werkzaamheden (Art 3.1). Dit geldt alleen voor deellocatie U.

5.2 Roofvogels (sperwer en/of boomvalk)

Negatieve effecten op roofvogels (sperwer en/of boomvalk) zijn uit te sluiten, omdat er geen roofvogels (sperwer en/of boomvalk) op de planlocatie zijn waargenomen.

5.3 Gierzwaluw

Negatieve effecten op gierzwaluwen zijn niet uit te sluiten, omdat als gevolg van het project nestlocaties verloren gaan en er sprake kan zijn van verstoring tijdens de werkzaamheden (Art 3.1). Dit geldt voor de deellocaties P2 en P3.

5.4 Vleermuizen

Negatieve effecten op vleermuizen zijn niet uit te sluiten, omdat de verblijfplaatsen verloren gaan en er sprake kan zijn van verstoring tijdens de werkzaamheden (Art 3.5). Dit geldt voor de deellocaties P2, R en U.

5.5 Overige beschermde soorten

Negatieve effecten op algemeen voorkomende broedvogelsoorten (waaronder ekster, kauw, spreeuw en stadsduif) zijn niet uit te sluiten, omdat nesten in bomen, struiken en woningen verloren kunnen gaan indien de werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden uitgevoerd (Art 3.1).

6: Conclusie

Van april t/m september 2019 heeft Eco-Niche, in opdracht van Gemeente Rotterdam, voor het project Parkstad te Rotterdam het vervolgonderzoek naar huismussen, roofvogels (sperwer en/of boomvalk), gierzwaluwen en vleermuizen uitgevoerd. Het project bestaat uit de deellocaties O1, P1, P2, P3, Q, R en U en de populierenrij aan de Hilledijk. De aan- of afwezigheid van de onderzochte beschermde soorten en de functies van de planlocatie dienden te worden vastgesteld. Hieronder de conclusie inclusief de te nemen vervolgstappen.

6.1 Effecten op beschermde soorten

In tabel 20 is samengevat van welke waargenomen beschermde soorten de planlocatie beschermde functies heeft en of het project hier negatieve effecten op heeft.

Tabel 20: totaal beschermde soorten, functies en effecten

Soort(groep)	Beschermde functie	Aantal	Deellocatie	Negatieve effecten
Huismus	Nesten	6	U	Ja
	Functioneel leefgebied	1	U	ja
Gierzwaluw	Nesten	2	P2, R	Ja
Gewone dwergvleermuis	Zomer-, paar-, winter-verblijfplaatsen	2	P2, U	Ja
Gewone dwergvleermuis	Paar-, winterverblijfplaatsen	1	R	Ja
Algemeen voorkomende broedvogelsoorten: o.a. ekster, kauw, spreeuw, stadsduif	nesten	>10	O1, P1, P2, P3, Q, R, U, populierenrij	Ja, tenzij

6.2 Vervolgstappen

Vervolgstappen zijn nodig om overtreding van de Wet natuurbescherming te voorkomen. De vervolgstappen bestaan uit een ontheffingsaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming en het opstellen van een ecologisch werkprotocol. Daarnaast geldt altijd de Zorgplicht.

Ontheffingaanvraag

Bij Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland dient voor de volgende soorten ontheffing aangevraagd te worden:

- Vogels voor artikel 3.1, namelijk voor huismus (*Passer domesticus*) en gierzwaluw (*Apus apus*).
- Vleermuizen voor artikel 3.5, namelijk voor gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*).

In de ontheffingsaanvraag dienen mitigerende maatregelen en een onderbouwing van het wettelijk belang te worden opgenomen (zie bijlage 2). Op basis van het voorzorgsbeginsel wordt geadviseerd bij de mitigerende maatregelen voor de nieuwbouw rekening te houden met vier nestlocaties van gierzwaluwen.

Ecologisch werkprotocol

Het ecologisch werkprotocol is een praktisch document, waarin maatregelen worden uitgewerkt om tijdens de uitvoering te voorkomen dat negatieve effecten op beschermde soorten ontstaan. Dit betreft onder andere maatregelen voor vleermuizen, huismussen, gierzwaluwen en algemeen voorkomende broedvogelsoorten en de ecologische begeleiding tijdens de sloop en bouw. Het ecologisch werkprotocol kan met de

ontheffingsaanvraag worden meegestuurd als praktische invulling van de mitigerende maatregelen en de zorgplicht.

Zorgplicht

De zorgplicht (Art 1.11) geldt voor alle soortgroepen, dus ook als ze niet beschermd zijn (zie bijlage 2). Dit houdt in dat bij het uitvoeren van werkzaamheden altijd rekening moet worden gehouden met aanwezige planten en dieren. Dit kan door dieren de gelegenheid te geven om uit te wijken en ze niet opzettelijk te doden:

- overleg bij het aantreffen van gewervelde dieren met de ecooloog hoe er omheen gewerkt kan worden of hoe ze verplaatst kunnen worden tot op een veilige afstand van de werkzaamheden.

Rapportage: Carolien van der Graaf (MSc.)

Borging: Kristel Brennand (Msc.)

Eco-Niche heeft het onderzoek zo secuur en compleet als mogelijk uitgevoerd. Er kunnen echter geen rechten aan dit onderzoek worden ontleend. Natuur is dynamisch en daarmee niet altijd even voorspelbaar. We adviseren dan ook om indien er tijdens de werkzaamheden – ondanks alles – toch nog andere beschermde soorten op de planlocaties worden aangetroffen, hiervoor contact met ons op te nemen om adequate maatregelen te treffen.

© Eco-Niche 2019

*Eco-Niche is lid van het Netwerk Groene Bureaus
en houdt zich daarmee aan de bijbehorende kwaliteitseisen,
richtlijnen en protocollen van dit netwerk*

Bronnen

Onderzoeksmethodes

1. Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus (NGB) en Zoogdiervereniging (2017). Vleermuisprotocol 2017, maart 2017. www.netwerkgroenebureaus.nl en www.zoogdiervereniging.nl.
2. BIJ12 (2017). Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, versie 1.0, juli 2017.
3. BIJ12 (2017). Kennisdocument Ruige dwergvleermuis, versie 1.0, juli 2017.
4. BIJ12 (2017). Kennisdocument Huismus, versie 1.0, juli 2017.
5. BIJ12 (2017). Kennisdocument Gierzwaluw, versie 1.0, juli 2017.
6. www.sovon.nl.
7. www.vogelbescherming.nl.

Wetgeving

8. Wet natuurbescherming: www.rijksoverheid.nl.
9. Wet van 16 december 2015, houdende regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming), Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, jaargang 2016, nr34.
10. Regeling van de Staatssecretaris van Economische Zaken van 16 oktober 2016, nr. WJZ / 16153443, houdende regels ter uitvoering van de Wet natuurbescherming en het Besluit natuurbescherming (Regeling natuurbescherming), Staatscourant nr 55791, 28 oktober 2016.
11. Ministerie van Economische Zaken (december 2016). Brochure Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen, versie 1.3.
12. Uitleg Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet, Dienst Regelingen, 2009.

Lokaal

13. Eco-Niche (oktober 2018). Ecologische Quickscan Parkstad O1 te Rotterdam.
14. Eco-Niche (oktober 2018). Ecologische Quickscan Parkstad P1 te Rotterdam.
15. Eco-Niche (oktober 2018). Ecologische Quickscan Parkstad P2 te Rotterdam.
16. Eco-Niche (oktober 2018). Ecologische Quickscan Parkstad P3 te Rotterdam.
17. Eco-Niche (oktober 2018). Ecologische Quickscan Parkstad Q te Rotterdam.
18. Eco-Niche (oktober 2018). Ecologische Quickscan Parkstad R te Rotterdam.
19. Eco-Niche (oktober 2018). Ecologische Quickscan Parkstad U te Rotterdam.

Bijlage 1: Functies voor beschermde soorten

Functies voor vleermuizen

De onderstaande definities zijn overgenomen uit het vleermuisprotocol (NGB, 2017).

Alle typen verblijfplaatsen zijn beschermd:

Zomerverblijfplaats: een verblijfplaats die gebruikt wordt door vleermuizen die niet in winterslaap zijn, waarvan niet aangetoond is dat het een kraam-verblijfplaats dan wel een paarverblijfplaats is.

Kraamverblijfplaats: een verblijfplaats van een kraamgroep met vrouwtjes met jongen.

Paarverblijfplaats: een verblijfplaats of de omgeving daarvan, waar ten minste een baltsend mannetje of meerdere vleermuizen overdag verblijven en paren of komen zwermen. Welk gedrag is waar te nemen, is afhankelijk van de soort. Te herkennen aan zwermgedrag en/of baltsroepen. (Zwermen bij het invliegen komt bij meer verblijfsfuncties voor.)

Winterverblijfplaats: een verblijfplaats waar in de winter een of meerdere vleermuizen in winterslaap (hybernation) gaan. Het betreft bij soorten die jaarrond in hun leefgebied blijven nogal eens een voormalige paarplaats of een andere verblijfplaats. Er zijn bij soorten als gewone dwergvleermuis massawinterverblijfplaatsen en winterverblijfplaatsen voor kleinere groepen te onderscheiden.

Het functioneel leefgebied is wettelijk beschermd indien aantasting van de onderstaande elementen het functioneren van een verblijfplaats aantast:

Vliegroute: een vaste route van een vleermuis of een groep van vleermuizen vanaf een verblijfplaats naar een foerageergebied of tussen verblijfplaatsen visa versa.

Migratieroute: een vaste route van zomerleefgebied naar winterverblijfplaats of winterleefgebied en visa versa.

Foerageergebied: een gebied waar een vleermuis of een groep van vleermuizen foerageert.

Functies voor huismussen

Alle nestlocaties zijn wettelijk beschermd:

Nestlocatie: nest waar eieren gelegd worden en de jongen opgroeien, dat buiten het broedseizoen ook als slaapplek gebruikt kan worden.

Het functioneel leefgebied is wettelijk beschermd indien aantasting het functioneren van een nestlocatie aantast. Ontbreekt één van de volgende onderdelen of liggen ze te ver van elkaar verwijderd, dan is de habitat niet geschikt voor de huismus:

Functioneel leefgebied: dekking en rustplaats in de winter (stekelige struiken, groenblijvende struiken en klimplanten, coniferen, klimop), voedsel (voor volwassen en jongen), plekken voor stofbaden en drinkwater (BIJ12, 2017).

Functies voor gierzwaluwen

Alle nestlocaties zijn wettelijk beschermd. De gierzwaluw brengt het grootste deel van zijn leven door in de lucht. Alleen om te broeden verlaten gierzwaluwen tijdelijk het luchtruim en komen ze aan het aardoppervlak (BIJ12, 2017).

Functies voor roofvogels (sperwer en/of boomvalk)

Alle nestlocaties zijn wettelijk beschermd:

Nestlocatie: nest waar eieren gelegd worden en de jongen opgroeien.

Het functioneel leefgebied is wettelijk beschermd indien aantasting het functioneren van een nestlocatie aantast. Ontbreekt één van de volgende onderdelen of liggen ze te ver van elkaar verwijderd, dan is de habitat niet geschikt voor de sperwer of boomvalk:

Functioneel leefgebied: voedsel (voor volwassen en jongen), plukplaats en schuilplaatsen voor pas uitgevlogen juvenielen (takkelingen).

Bijlage 2: Uitleg Wet natuurbescherming

De effecten van het project zijn getoetst aan de natuurwetgeving en daarmee aan hoofdstuk 2 en 3 uit de Wet natuurbescherming. Hieronder wordt de Wet natuurbescherming uitgelegd. De uitleg is gebaseerd op de brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen' van het Ministerie Economische Zaken.

Doel van de wet

De Wet natuurbescherming is gericht op het beschermen, ontwikkelen en gebruiken van de natuur en waardevolle landschappen vanwege de intrinsieke waarde, de biologische diversiteit en de cultuurhistorische en maatschappelijke functies. De wet regelt in hoofdstuk 2 en 3 de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van natuurgebieden en de in het wild levende planten- en diersoorten.

Verboden

De Wet natuurbescherming bevat een aantal verbodsbepalingen om ervoor te zorgen dat in het wild levende soorten en natuurgebieden zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten en gebieden in principe verboden zijn:

Verbodsbepalingen binnen de gebiedsbescherming:

Het is verboden een plan / project te realiseren of andere handelingen te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied, de kwaliteit van het natuurlijk habitat of het habitat van soorten in dat gebied kan verslechteren of een significant verstorend effect kan hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen.

Verbodsbepalingen binnen de soortenbescherming per beschermingsregime:

De wet kent voor beschermde soorten drie verschillende beschermingsregimes: paragraaf 3.1 voor soorten uit de Vogelrichtlijn, paragraaf 3.2 voor soorten uit de Habitatrichtlijn en paragraaf 3.3 voor de overige nationaal beschermde soorten. Daarnaast geldt voor alle inheemse planten en dieren een zorgplicht.

Vogelrichtlijn §3.1	Habitatrichtlijn §3.2	Nationaal beschermd §3.3
<i>Art 3.1 lid 1</i> Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	<i>Art 3.5 lid 1</i> Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	<i>Art 3.10 lid 1a</i> Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
<i>Art 3.1 lid 2</i> Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	<i>Art 3.5 lid 4</i> Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	<i>Art 3.10 lid 1b</i> Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
<i>Art 3.1 lid 3</i> Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	<i>Art 3.5 lid 3</i> Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing

Vogelrichtlijn §3.1	Habitatrichtlijn §3.2	Nationaal beschermd §3.3
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Zorgplicht

De zorgplicht (artikel 1.11) heeft betrekking op de intrinsieke waarde van natuur. Dit houdt in dat iedereen voldoende zorg in acht neemt voor natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. De zorg houdt in dat een ieder die redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn of haar handelen of het nalaten daarvan nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt, dergelijke handelingen achterwege laat of maatregelen treft om de gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Ontheffing en vergunning

De initiatiefnemer blijft altijd verantwoordelijk voor (de gevolgen van) zijn/haar plan/project, maar van het verbod op schadelijke activiteiten ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken. De bevoegdheid hiervoor ligt bij de provincie of het ministerie van Economische Zaken. Een vergunning-/ontheffingaanvraag kan ook, via de gemeente, aanhaken bij de procedure van de omgevingsvergunning (Omgevingswet). Hierbij legt de gemeente de aanvraag voor aan de provincie. De provincie geeft vervolgens op grond van de inhoudelijke toetsing al dan niet een Verklaring van geen bedenkingen (Vvgb) af.

Ontheffing soortenbescherming:

Van de verboden voor beschermde soorten kan met een ontheffing, vrijstelling, gedragscode of provinciale verordening worden afgeweken, mits aan 3 criteria wordt voldaan:

1. een andere bevredigende oplossing voor de activiteit is niet mogelijk.
2. de ingreep doet geen afbreuk aan de staat van instandhouding van de soort.
3. het project / plan heeft een in de wet genoemd algemeen belang.

Voor de overige nationaal beschermde soorten (§3.3) zijn in de wet meer wettelijke belangen opgenomen dan voor de soorten uit Vogel- en Habitatrichtlijn (§3.1 en §3.2), waaronder het algemene belang van 'ruimtelijke ontwikkelingen'.

Vergunning gebiedsbescherming:

Van de verboden in beschermde natuurgebieden kan met een vergunning of provinciale verordening worden afgeweken, mits uit een '*passende beoordeling*' blijkt dat het plan / project de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zal aantasten, of als aan de ADC-criteria wordt voldaan:

- A: er zijn geen alternatieve oplossingen;
- D: het plan/project is nodig om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en
- C: de nodige compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft.